БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

1990 йил
13 январь
Шанба
№ 10 (13.446).
Баҳоси 3 тийин.

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган • ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

РЕСПУБЛИКА МУАММОЛАРИ — МАМЛАКАТ МУАММОЛАРИ

М. С. ГОРБАЧЕВнинг Литва ССРда бўлиши

ВИЛЬНЮС, 11 январь. (ТАСС махсус мухбирлари). КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Советининг Раиси М. С. Горбачев бугун Литва ССР пойтахтига келди. Аэропортда уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. А. Медведев, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, СССР Госплани раиси Ю. Д. Маслюков, Литва Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари А. Бразаускас, КПСС ҳаракат дастурига амал қилувчи Литва Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Бурокявичюс, Республика Олий Совети Президиумининг Раиси В. Астраускас, Литва ССР Министрлар Советининг Раиси В. Сакалаускас кутиб олдилар.

Вильнюс аҳолиси Литва диёрига келган Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг раҳбари, Совет давлатининг бошлиғини самимий кутиб олди.

М. С. Горбачев билан бирга КПСС Марказий Комитетининг секретари, «Правда» газетасининг бош редактори И. Т. Фролов бу ерга келди.

* * *

Совет Литвасининг меҳнаткашлари М. С. Горбачевнинг республикага келишини кутган эдилар. Яқинда январь ойининг дастлабки кунларида ишчилар ва қишлоқ меҳнаткашлари, студентлар ва ижодкор зиёлиларнинг вакиллари КПСС Марказий Комитетининг декабрь ойида бўлиб ўтган ва Литва Компартиясининг XX съездидан кейин ЛКПдаги аҳволни, республикада вужудга келган умумий вазиятни муҳокама қилган Пленуми қатнашчилари билан учрашдилар. Вильнюсда ва Литванинг турли районларида ошкора суҳбат бўлди. Бундан мақсад коммунистлар кучларини жипслаштиришдан, турли жамоат ҳаракатлари нуқтаи-назарини диққат билан ўрганишдан иборатдир. Республика аҳолисининг кўпчилиги бугунги кунда литваликлар ҳиссиётга ва ўзаро шикоятга берилмай, балки реалликларга вазмин ёндашишлари, суверен иттифоқдош республикалар федерациясини янгилашга қаратилган турли тадбирларни амалга оширишлари зарур, деб ҳисобламоқда.

Литвада чиқадиган барча тонги газеталар М. С. Горбачевнинг бу ерга келишига доир шарҳларни эълон қилди. «Тиеса» газетаси бу визитни тарихий воқеа деб атади. Республикамизга, деб ёзади газета «ўз қадр-қимматимизни сақлаб қоламиз» деган мактубда, бугунги кунда ғоят зарур бўлган янгича фикрлаш ғоясини илгари сурган жаҳондаги энг машҳур арбоблардан бири келмоқда. У масъулиятли пайтда — халқнинг сиёсий ва маънавий уйғониши даврида бу ерга келмоқда.

М. С. Горбачев аэропортдан тўғри Литва пойтахтининг В. И. Ленин номли майдонига йўл олди. Вильнюснинг минглаб аҳолиси майдонни тўлдирган эди. Шаҳарда об-ҳаво баҳордагидек. Ҳамма томонига ясси липа дарахтлари экилган чиройли хиёбон қордан тозаланган. Липа дарахти литваликлар учун қайин дарахти русларга қанчалик ардоқли бўлса, шундай ардоқлидир ва бу ерда «яна Вильнюсда липалар гулламоқда» қўшиғи рус қайинига бағишланган куй сингари шунчалик оммабопдир.

М. С. Горбачев йиғилганларнинг табрик хитоблари остида машинадан чиқади. У В. И. Ленин ҳайкали пойига гуллар қўяди ва сўнгра майдонда тўпланган аҳоли томон йўл олади.

Овоз: Диёримизга хуш келибсиз!

Овоз: Михаил Сергеевич, биз бу ерга келишингизни кутган эдик!

М. С. Горбачев: Мен ҳам сизлар билан учрашувни кутган эдим. Биз биргаликда бошлаган умумий ишимизни, у туфайли бутун дунё ҳаракатга келган ишни қай тариқа яхшироқ қилиш тўғрисида биргаликда ўйлаймиз. Бутун турмушимизни қайта қура бошлаган, маънавий жиҳатдан яхшилаётган шундай пайтда, бир-биримизга кўп нарсаларни ошкора айтган пайтда, ўз мақсадимизни аниқ-пухта тасаввур қилиш биз учун бугунги кунда қанчалик муҳим эканлигини таъкидлашни истардим.

Қишлоқ маданият уйининг директори **Виргилиус Зигмантовичюс:** Михаил Сергеевич, биз янгича фикрлаш тўғрисида кўп гапираяпмиз, ҳар ҳолда бу нима дегани, ўзи? Ахир бу сўзларни реал мазмун билан тўлдириш керак.

М. С. Горбачев: Сиздек ёш йигитни шу масала ўйлантираётганлигидан хурсандман. Чунки бу, амалда совет халқининг, мамлакатдаги барча халқларнинг тақдирига даҳлдордир. Агар сиз ана шу саволларга тўғри жавоблар топишни истасангиз, мен бундан яна хурсанд бўламан. Келинг, жавобларни биргаликда излайлик ва вужудга келган вазиятни таҳлил қилайлик. Бу айни пайтда бизнинг биргаликдаги уй вазифамиз бўлади, деб ҳисоблай-

(Давоми 2-бетда).

Вильнюс. 11 январь. В. И. Ленин номидаги майдонда учрашув.

Э. ПЕСОВ ва А. ЧЕРМИЧЕВ телесурати. (ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюроси «Мактабни ислоҳ қилишда, халқ хўжалиги учун кадрлар тайёрлаш ва тарбиялашни таъминлашда Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлиги раҳбар коммунистларининг роли тўғрисида»ги масалани кўриб чиқди. Мутахассислар билан кенг маслаҳатлашмай ва жамоатчилик фикрини эътиборга олмай, 1988 йил июлида республика халқ таълими бошқармаси структураси қайта тузилганлиги самарасиз бўлиб чиққанлиги Бюро мажлисида қайд этилди. Ўз атрофига турли характерда ишлайдиган ва пул билан ҳар хил тарзда таъминланадиган 13,7 мингта муассасани бирлаштирган бесўнақай, бошқариш оғир бўлган система вужудга келди, бу система туб ўзгартишларни таъминлашга қодир эмаслиги аниқланди.

Янги тузилган Халқ таълими министрлиги ва унинг раҳбарлари фаолиятидаги жиддий камчиликлар ҳам ислоҳотнинг қониқарсиз боришига сабаб бўлганлиги таъкидланди. Узлуксиз таълим системасини шакллантиришда сезиларли силжишларга эришилмади, олий мактаб, ишлаб чиқариш ва академия фанини бирлаштириш воситалари, кадрларни эҳтиёжларга ва регионларнинг хусусиятларига, фан-техника тараққиёти талабларига, Ўзбекистон ССРнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиёти тенденцияларига мувофиқ равишда тайёрлаш ва қайта тайёрлаш воситалари ишга солинмади. Янги типдаги ўқув юртларини барпо этиш иши суст бормоқда, кадрлар тайёрлаш юзасидан ўқув юртлари билан корхоналар ўртасидаги шартномалар юзаки тус олган, кейинги йилларда республика олий ўқув юртларини пул билан таъминлашда министрлик ва идораларнинг улуш қўшиб қатнашиш ҳажми 25 миллион сўмдан 5 миллион сўмга тушиб қолди. Ёш мутахассислардан улар тақсимланган жойларда фойдаланиш масалалари ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Саноат учун кадрлар тайёрлайдиган ўқув юртлари туб миллат ёшлари билан ишлашни яхши йўлга қўймаган. Министрлик марказий илмий муассасаларда ва олий ўқув юртларида, чет элларда олий малакали мутахассислар, илмий педагог кадрлар тайёрлашни кўпайтириш имкониятларини қидириб топмаяпти.

Текшириш материалларидан маълум бўлишича, министрликни ташкил этиш босқичида катта хатоларга йўл қўйилган. Ўқув юртларининг мустақиллигини кенгайтириш, жойларда министрлик билан халқ таълими идораларининг ҳуқуқлари ва вазифаларини аниқ белгилаб қўйиш масалалари ҳал этилмаган. Натижада министрлик чуқур таҳлил ишлари билан шуғулланиш, энг муҳим масалаларни ишлаб чиқиш ўрнига кундалик икир-чикир ишларга ўралашиб қолмоқда. Шу йилнинг 8 ойи мобайнида жойлардан 20 мингтадан кўпроқ ахборот ва ҳисобот олинган, уларнинг кўплари давлат статистика комитети томонидан кўзда тутилмаган ахборот ва ҳисоботлардир. Жойларга 40 мингтага яқин қарор, фармойиш, кўрсатма юборилган. Министрликнинг тузилиши самарали эмас, унинг баъзи бўғинлари айнан бир хил масала билан шуғулланади. Қадрларни танлашда, жой-жойига қўйишда жиддий янглишишларга йўл қўйилган.

Кадрларга ғоявий-сиёсий тарбия бериш иши бўшаштириб юборилганига алоҳида эътибор қаратилди. Педагоглар ва ўқувчилар орасида ҳуқуқ-тартиботни бузиш, ичкиликбозлик ҳоллари ҳали ҳам кўплаб учраб турибди. Ўқув юртларининг айрим раҳбарлари аниқ, изчил партиявий позицияда турмаяптилар, салбий ҳодисаларни баҳолашда принципиаллик қилмаяптилар. Министрлик олий ўқув юртларида, техникумларда ва ҳунар-техника билим юртларида тарбиявий ишни йўлга қўйишга дуруст таъсир ўтказмаяпти, ҳар томонлама камол топган шахсни вояга етказиш,

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон — Ленинград: ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам

Илгари хабар берилганидек, 1989 йилнинг 11 декабрида Ўзбекистон ССР билан Ленинград шаҳри ва Ленинград области ўртасида иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий ҳамкорликни ривожлантириш тўғрисида шартнома имзоланган эди. Қуйида ана шу ҳужжат тексти эълон қилинмоқда.

Ўзбекистон ССР билан Ленинград шаҳри ва Ленинград области ўртасида иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий ҳамкорликни ривожлантириш тўғрисида

ШАРТНОМА

Мамлакатимизда қайта қуриш ҳал қилувчи босқичга кирган ҳозирги пайтда йирик иқтисодий ва социал муаммоларни ресурсларни интеграциялаш ва вужудга келтирилган илмий-техникавий имкониятдан самарали фойдаланишни кучайтириш асосида ҳал этиш учун регионлараро алоқаларни чуқурлаштириш ва ривожлантиришга муҳим ўрин берилмоқда.

Ушбу шартномада ишлаб чиқариш кучларини ривожлантириш, меҳнат ресурсларини ишлаб чиқаришга жалб этиш, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш, хизмат соҳасини кенгайтириш, илмий ва маданий алоқаларни, туризмни ва меҳнаткашларнинг дам олишини ривожлантириш, малакали ишчи кадрлар, мутахассислар ва илмий ходимлар тайёрлаш системасини такомиллаштиришга оид конкрет вазифаларни ҳал этишда Ўзбекистон ССР билан Ленинград шаҳри ва Ленинград области ўртасида узоқ муддатли, ўзаро фойдали муносабатлар ўрнатиш кўзда тутилади.

Ана шу мақсадда қуйидагилар назарда тутилади:

САНОАТ СОҲАСИДА

Ленинград шаҳри билан Ленинград области енгил ва тўқимачилик саноатининг маҳсулотни қайта ишловчи корхоналарини хом ашё, энг аввало пахта толаси манбаларига энг кўп даражада яқин жойлаштириш ва Ўзбекистоннинг бўш қолган меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланишга оид узоқ муддатли босқичма-босқич амалга ошириладиган программани рўёбга чиқариш, бунда республикада Ленинград корхоналари ва бирлашмаларининг филиаллари, цехлари, участкалари, қўшма корхоналарини ривожлантириш ҳамда энг янги технологияларни қўлланиш ҳамда уларни замонавий ускуналар билан жиҳозлаш;

Ўзбекистон ССРда Ленинград шаҳри билан Ленинград областининг халқ истеъмоли моллари, айниқса мураккаб рўзғор техникаси ишлаб чиқарадиган машинасозлик, оғир ва мудофаа тармоқлари корхоналарининг филиаллари, цехлари, участкалари ва қўшма корхоналарини барпо этиш;

фосфогипс, гилмоянинг мавжуд анчагина запаслари, ғўзапояни қайта ишлаш негизида Ўзбекистонда қурилиш материалларини ишлаб чиқаришни ривожлантиришга ҳар жиҳатдан ёрдам бериш;

1990 йилдан бошлаб тайёрлов ва ёғочни қайта ишлаш хўжалигини ташкил этиш учун Ленинград областидаги ўрмон кесиш фондини, шунингдек ўрмон кесиладиган бошқа районда ёғоч тайёрлаш фондини Ўзбекистонга ижарага бериш;

ресурсларни тежаш ва ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини яхшилашга қаратилган илғор технологияларни ўзлаштиришда Ўзбекистондаги саноат корхоналарига амалий ёрдам кўрсатиш.

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ ВА АҲОЛИНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТ ТАЪМИНОТИНИ ЯХШИЛАШ СОҲАСИДА

Ўзбекистон ССРдан Ленинград ва Ленинград областига янги узилган сабзавот, қовун-тарвуз, мева, хўраки узум, қуруқ мевалар, Шарқ ширинликлари ва бошқа кондитер маҳсулотлари, мева-сабзавот консервалари етказиб беришни кўпайтириш;

Ленинград шаҳрида мева-сабзавот маҳсулоти, қуруқ мева, Шарқ ширинликлари сотиладиган Ўзбекистоннинг фирма магазинларини очиш;

Ўзбекистонда Ленинград шаҳридаги машинасозлик корхоналарининг қайта ишлаш тармоқлари учун, сабзавот-мева омборхоналарини жиҳозлаш ва теплицаларни реконструкция қилиш учун, шунингдек Шарқ ширинликлари ва бошқа кондитер маҳсулотлари ишлаб чиқариш учун ускуналар тайёрлайдиган филиаллари, цехлари ва участкаларини ташкил этиш;

Ленинград областидан Ўзбекистон ССР колхозлари ва совхозларига маҳсулдор наслли зотдор бузоқлар ва уруғлик картошка етказиб бериш;

қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ташиш, асраш, қайта ишлаш ва сотишда нобудгарчиликни камайтириш масалаларини ҳал этиш учун илмий ҳамкорликни ривожлантириш.

КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ СОҲАСИДА

Ленинград шаҳри ва Ленинград областининг ҳунар-техника билим юртлари ва корхоналарида Ўзбекистон корхоналари учун турли тармоқларда ишловчи малакали ишчи кадрлар тайёрлашни кенгайтириш;

Ўзбекистон ССР йўлланмаси билан Ленинград шаҳри олий ўқув юртларига қабулни кўпайтиришни, студентларнинг ишлаб чиқариш практикасини ва стажировкасини ташкил этишни назарда тутиш;

Ленинград шаҳрининг илмий-тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртларининг аспирантуралари орқали фан-техника тараққиётининг нуфузли йўналишлари бўйича Ўзбекистон ССР учун илмий кадрлар тайёрлашни кенгайтириш.

ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТЛАР, МАДАНИЯТ, СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВА ТУРИЗМ СОҲАСИДА

Илмий-тадқиқотлар соҳасида, лойиҳа-конструкторлик ишларини ташкил этиш ва илм-фан, техника ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этишда ҳамкорликни ривожлантириш. Бунда замонавий технологияларни яратишга алоҳида эътибор бериш;

маданият ва санъат соҳасида ижодий делегациялар ва бадиий коллективларни кенг кўламда айирбошлашни таъминлаш;

биргаликда медицина тадқиқотлари ўтказиш, аҳолини тиббий кўрикдан ўтишини ташкил этиш ва касалликларнинг олдини олишда соғлиқни сақлаш органларининг ҳамкорлигини ривожлантириш;

биргаликда базалар ва маршрутлар тузиб, жумладан чет эллик сайёҳларни ҳам қабул қилишга имкон берадиган туристик алоқаларни ривожлантиришга ёрдам бериш;

табобат муассасалари, санаторийлар, профилакторийлар, пансионатлар, ёшларнинг лагерлари ва пионер лагерларида меҳнаткашлар ва улар оила аъзоларининг яхши даволаниши ва дам олиши учун шароитлар яратиш.

ТАШКИЛИЙ МАСАЛАЛАР

Мазкур шартнома юзасидан қабул қилинган мажбуриятларни амалда рўёбга чиқариш учун биргаликдаги ишларни мувофиқлаштириб туриш мақсадида:

Тошкентда, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузурида ва Ленинград шаҳар ва область ижроия комитетлари ҳузурида манфаатдор томонларнинг доимий ваколатхоналарини барпо этиш;

1990 йилнинг биринчи кварталида 1990 йил ва ўн учинчи беш йиллик учун конкрет тадбирлар программаси ишлаб чиқиш. Бу ишни амалга оширишни Ўзбекистон ССР Давлат план комитети ва Ленинград шаҳар ижроия комитети ҳамда Ленинград область ижроия комитети план комиссиялари зиммасига юклаш;

мазкур шартномани амалга ошириш билан боғлиқ бўлган транспорт воситалари ажратиш ва юкларни етказиб бериш учун буюртмаларни биргаликда адо этилиши юзасидан Ўрта Осиё ва Октябрь темир йўллари бошқармалари, шунингдек Ўзбекистон ва Ленинград граждан авиацияси бошқармалари ишини мувофиқлаштириб туришни таъминлаш талаб этилади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари
И. КАРИМОВ.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси
М. МИРҚОСИМОВ.

КПСС Ленинград область комитети ва шаҳар комитетининг секретари
Б. ГИДАСПОВ.

Ленинград шаҳар ижроия комитетининг раиси
В. ХОДИРЕВ.

Ленинград область ижроия комитетининг раиси
Ю. ЯРОВ.

Республикамиз, Ленинград шаҳри ва Ленинград области ўртасида тузилган шартнома ишлаб чиқариш кучларини ривожлантириш, меҳнат ресурсларини ишлаб чиқаришга жалб этиш, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, аҳолининг озиқ-овқат таъминотини яхшилаш, хизмат соҳасини кенгайтириш, илмий ва маданий алоқаларни, туризм ва меҳнаткашларнинг дам олишини ривожлантириш, малакали ишчи кадрлар, мутахассислар ва илмий ходимлар тайёрлаш системасини такомиллаштириш юзасидан конкрет вазифаларни ҳал этишда узоқ муддатга мўлжалланган ўзаро фойдали муносабатлар ўрнатишни назарда тутади. Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг 10 январь куни бўлиб ўтган мажлисида шу нарса таъкидланди. Шартномани амалга ошириш фақат ижтимоий-иқтисодий аҳамиятгагина эмас, шу билан бирга Ўзбекистон, Ленинград шаҳри ва Ленинград области меҳнат коллективларининг қардошларча ўзаро алоқаларини кучайтиришга қаратилган сиёсий аҳамиятга ҳам эга эканлиги таъкидланди.

Министрлар Совети республика Давлат план комитетига министрликлар, идоралар, бирлашмалар ва корхоналар, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети билан биргаликда шартномада ўз ифодасини топган фаолият йўналишлари бўйича бу йилги ҳамкорликнинг конкрет программасини тайёрлашни ва мазкур программани дарҳол Ленинград шаҳар ва область ижроия комитетлари билан мувофиқлаштириб олишни топширди.

Республикамиз номидан аралаш комиссия тузилди ва мазкур комиссиянинг ишчи группалари состави тасдиқланди. Иқтисодиёт ва халқ хўжалигини бошқаришни такомиллаштириш, саноат, фан-техника тараққиёти, транспорт ва алоқа, қурилиш ва бинокорлик саноати, маданият, халқ маорифи ва кадрлар тайёрлаш, агросаноат комплекси, территориялар ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик — ишчи группалари фаолиятининг йўналишлари ана шулардан иборат.

Тошкент шаҳрида Ленинград шаҳар ва область ижроия комитетларининг ваколатхонаси, Нева бўйидаги шаҳарда эса Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг ваколатхонаси очилади. Ўзбекистон ва Ленинграднинг вакиллари республикамизнинг Москвадаги доимий ваколатхонасида ҳам ишлайдилар.

Истиқболга мўлжалланган катта, мураккаб иш бошланди. Масалан, мамлакатга машҳур бўлган электрон техника ишлаб чиқарадиган икки бирлашма, яъни Ленинграддаги «Светлана» ва Тошкентдаги «Фотон» бирлашмалари шартнома туздилар.

Ўзбекистон Фанлар академияси олимларининг истиқболли ишланмалари битимларнинг негизи бўлди. Бу олимлар ойнага пуркаб юпқа плёнка ҳосил қиладиган технологияни яратдилар, ушбу плёнкада ёруғлик таъсирида электр энергияси ҳосил бўлади. Доимий ток манбалари тақчил бўлиб турганда буни «абадий манба» десак бўлади...

«Фотон» ана шундай фотоэлементларни ишлаб чиқармоқчи, «Светлана» эса муайян типдаги микросхемалар тайёрлайди. Улар ана шундай буюмларни бир-бирларига юбориб турадилар. Шундай қилиб, ҳар бир шерик икки-уч йил ичида харидоргир мол, яъни батарея зарур бўлмайдиган мактаббоп, чўнтак микрокалькуляторларини оммавий тарзда ишлаб чиқаришни йўлга қўядилар.

«Фотон»дан Нева соҳилларига бошқа кўпгина ҳамкорлик қилиш риштапари ҳам тортилмоқда. Ленинграддаги «Позитрон» заводида тайёрланадиган кўчма рангли телевизорлар учун Тошкентда атайлаб жуда зарур узел, яъни юқори вольтли, ростлаб берадиган столб ишлаб чиқилди ва тайёрланмоқда. Кенг машҳур бўлган «Радуга» телевизорлари тайёрланадиган Козицкий номли завод кучланишни кучайтириб берадиган қурилмалар олади... Ленинграддаги 20 дан кўпроқ корхона аҳли «Фотон» бирлашмасидек ишчан шерикни билади ва қадрлайди.

Ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома амал қила бошлади!

РЕСПУБЛИКА МУАММОЛАРИ — МАМЛАКАТ МУАММОЛАРИ

(Боши 1-бетда).

миз, чунки майдонда биз бирданига барча саволларга жавоб қайтара олмаймиз.

Хуллас, биринчидан. Бизлар киммиз? Ҳар қандай республикада ва деярли ҳар қандай, посёлкада турли миллатларнинг вакиллари яшайди. Айни пайтда, ҳатто литваликларнинг ялпи салмоғи энг кўп бўлган Литвада бари бир аҳолининг 20 фоизи худди шундай ҳуқуқларга эга бўлган кишилардир. Мамлакатимизда эса ҳозир 60 миллиондан ортиқ киши ўз миллий территориясидан ташқарида истиқомат қилмоқда. Мана энди сизнинг саволингизни қайтарамиз. Биз алоҳида бўламиз, дейлик. Унда ана шу кишиларнинг тақдири нима бўлади? Польшада ҳам шундай савол беришади, ГФРда ҳам Волга бўйи немисларининг тақдири тўғрисида сўрашади. Биз буни истаймизми, истамаймизми, ўзаро боғланганмиз. Бунинг устига бизлар ҳам федерацияда яшамадик. Биз унитар давлатда яшадик. Унда эса ўз реалликлари таркиб топди.

Овоз: Аммо буларнинг ҳаммасидан иқтисодиёт зарар кўрмоқда...

М. С. Горбачев: Биз ҳали бу мавзуга қайтамиз. Ҳозир эса инсон тўғрисидаги фикримизни давом эттирамиз. Биз одам ўзини яхшироқ ҳис қилиши ва ҳамма ҳам шундай бўлиши учун имкони бўлган ҳамма ишларни қилишни истаймиз. Эслаб кўринг. Украинада рус тили тўғрисидаги масалани ўртага қўйишганида, бу бирданига кўплаб кишиларнинг манфаатларига дахлдор бўлди. Чунки Украинада 15 миллион руслар яшайди, бутун Донбасс, Харьковда асосан руслар яшайди, Қримда руслар 66 фоизни ташкил этади. Кўриб турибсизки, шиорларни ўртага қўйишдан аввал уни пухта ўйлаб кўриш лозим. Имзолар тўплаш ҳам вазиятдан чиқиш йўли эмас. Эстонияни олиб кўрайлик. Республикада истиқомат қилаётган аҳолининг 40 фоизи қадимдан славянлардир. Улар асрлар давомида шу ерда яшаб келди. Мана энди эса Эстонияда бошқа тилда гаплашувчиларнинг автоном районни деган гаплар пайдо бўлмоқда. Эстония эса қўққисдан Совет Иттифоқи таркибидан чиқиш тўғрисидаги масалани ўртага қўйса, биз осонгина ажралишиб кетаверамизми? Бундай йўл талафотларга ва қон тўкилишларга сабаб бўлиши мумкин.

Овоз: Бизда қон тўкилмайди...

М. С. Горбачев: Сизлар шошилмангиз, фикрлашув ҳалол, қалтис вазиятдан ҳоли, тирик организмни пичоқ ёки скальпель билан кесмайдиган тарзда бўлиши зарур.

Овоз: Совет Иттифоқининг ўзи қайта қурилмаётган бўлса, нима қилиш керак.

М. С. Горбачев: Бу фикрингизга қўшилмайман. Биз қайта қуришда олға томон силжияпмиз. Шу муносабат билан қайта қуришнинг бошқа мавзуи — иқтисодиёт тўғрисида гапирмоқчиман. Биз ишлаб чиқариш кучларини унитар давлатдаги сингари ривожлантирдик ва жойлаштирдик. Бизда меҳнат тақсимоти шундай таркиб топдики, масалан, Ўзбекистон ҳаммамизга пахта етказиб бериш учун ўзининг бутун еридан фойдаланмоқда. У эса ўзининг суғориладиган ерларида сут ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириши мумкин эди. Мана сизга ихтисослашиш. Энди эса сизларнинг «Сигма» бирлашмангизни олиб кўрайлик. Ўртоқлар, Литвада мамлакат учун ноёб бўлган бир қанча заводлар бор. Бу яхшими ёки ёмон эканлиги тўғрисида ҳозир гапириб ўтирмаймиз. Аммо бугун улардан бири тўхтаб қоладиган бўлса, бундан бутун мамлакатга зарба етади.

Мен сизларнинг ҳаммангизни ишонтириб айтмоқчиманки, деб давом этди М. С. Горбачев йиғилиш аҳлига мурожаат қилиб, биз бошлаган йўл кўпгина масалаларни: социализм, бутун жамият ва албатта, федерация тақдирини, яъни иттифоқда яшовчи барча халқлар келажагини ҳал этишни ўз ичига олади. Бизнинг фикримизча, айни қайта қуриш шундай вазиятни вужудга келтирдики, бунда мана шу барча масалаларни осойишта ҳал этиш ҳамда орқангда ҳеч ким турмаганлигига ва эртага адабингни бериб, ҳамма нарсада сени айбламаслигига амин бўлишинг мумкин. Бу қайта қуришнинг дастлабки ва энг муҳим ғалабасидир: бугунги кунда биз барча масалаларни осойишта, масъулият билан, жиддий муҳокама қила оламиз. Тўғри, бунда сафсатабозлик, гиж-гижлашлардан ҳоли бўлолмаяпмиз. Аммо, бари-бир асосий нарса устунлик қилмоқда, деб ўйлайман, яъни биз турмушимизнинг барча жиҳатларини ошкора муҳокама қилиш имкониятига эгамиз.

Бошқа томондан, қайта қуриш федерациянинг ўзи, одамларнинг кайфияти ўзгараётган пайтдагина яшаши мумкин. Эсингизда бўлса, биз ишни ижтимоий-иқтисодий жадаллаштиришдан бошлаган эдик ва бу борадаги ишлар тўсиқларга дуч келаётганини кўрдик. Аввало сиёсий система масалаларини ҳал этиш зарурлиги аён бўлиб қолди ва биз уларни ҳал эта бошладик. Миллатлараро муносабатлар муаммоларини унутмаслик ғоят муҳимдир. Федерациянинг аҳволини, ҳар бир республика ва ҳар бир халқнинг аҳволини ўзгартириш йўли билангина миллий негиздаги муҳолифликка йўл қўймаслик мумкинлигига аминман. Ўзингиз бир ўйлаб кўринг, Эстонияда, Молдавияда адолатни тушунишдан озгина чекиниш вазиятнинг хатарли даражада кескинлашишига сабаб бўлди. Муносабатларимизда қандайдир совуқ шамол эса бошлаганлигини, эҳтимол, ўзларингиз ҳам ҳис этаётган бўлсангиз керак. Ахир биз қайта қуришни шунинг учун бошлаганмидик? Демак, федерацияда қайта қуришни шундай амалга оширайлики, унинг аъзоларининг ҳар бири ўз республикалари, барча халқларнинг аҳволлари пухта ўйлаб кўрайликки, ҳамма бундан ёмонлик эмас, балки яхшилик кўрсин.

Катта ёки кичик халқ эканлигидан қатъи назар ҳамма тенг ҳуқуқлидир. Халқ қанчалик кичик бўлмасин, унинг тақдирини ҳал қилишда ҳам нимадир ғоят зарарли ва истиқболсиз сиёсатдир, ўртоқлар. Ахир республикангиздаги қайси халқ бўлмасин — белоруслари, поляклари, украинлари — улар ҳам ўзлари туғилиб ўсган ва яшаб турган мана шу диёрда ўз фарзандларининг бахт-саодатли бўлишини ўйлашаётгандир. Мана шу заминда ҳамма нарса шу халқнинг иштироки амалга оширилиши зарур. Агар халққа нимадир манзур бўлмаса, демак бошқа сиёсат тўғрисида, бошқа тадбирлар ҳақида ўйлаш керак. Одамлар заминда иқтисодиётдагина эмас, балки маданият, тил, сиёсий жараёнларда ҳам ўзларини соҳиблар деб ҳис этсинлар.

Федерациямизнинг янги қиёфаси ана шундай бўлиши лозим. Бу борада кенг сиёсий мустақиллик, шу пайтгача мавжуд бўлмаган сиёсий ва иқтисодий мустақиллик йўлидан боришимиз керак. Бундай мустақилликнинг чегараси биргина шундан иборат бўлиши керакки, у бутунлай ажралиб қолишга, маҳдудликка олиб келмасин, бу нарса барча жонли алоқаларга — инсоний, иқтисодий, ижтимоий, илмий алоқаларга путур етказади. Литва илгари қандай бўлганлигини кимлардир унутган кўринади. Ранжимангиз-ку, у фақат хуторлардан иборат бўлганлигини эслатиб ўтишга журъат қиламан. Бу халқингизни камситмайди, шу пайтда бутун мамлакат деҳқон хўжаликларидан иборат эди. Мана энди замонавий Литвага назар ташланг. У тубдан ўзгарди. Аммо шу нарса равшанки, ҳар қандай бошқа халқ, умуман, мамлакат сингари республиканинг янада ривожланиши пайти келди. Келинглар, ана шунинг учун меҳнат қилайлик.

Яна бир нарсани эслатиб ўтмоқчиман: революциягача Литвада саноат 57 фоизни ташкил этар эди. Бизга эса мустақиллик тўғрисида жуда кўп гапиришмоқда. Билсангиз, бу бирмунча сафсатабозликдир. Одамлар ранжишмасин-ку, яна фактларга қайтаман. Мустамлакачилик системаси барбод қилиниб, қўпгина давлатлар ўз суверенитетидан маҳрум бўлганидан кейин орадан 40 йил ўтди. Аммо амалда улар мустақил бўлмадилар ва мустақил бўла олмайдилар. Улар қўшимча хом ашё манбаи бўлиб келдилар ва ҳозир ҳам шундайдирлар. Ресурсларни арзон нархларда сотиб олмоқдалар ва ишчи кучини арзон ҳисобга фойдаланмоқдалар. Метрополиялар эса юксак турмуш даражасига таъминланмоқда. Демак, кимдир бугун мамлакатимизда, алоқани узишни, қайсидир республикани, кичик халқнинг гирдобга ташлашни истаса, ўртоқлар, мен бундай сиёсатда қатнашмайман. Мен ўзим амин бўлган жиҳатларни исботлайман. Биз иттифоқимиз тўғрисида пухта ўйлаб кўришимиз керак. Бу Россия учун ҳам, Литва учун ҳам, Украина учун ҳам, Арманистон учун ҳам муҳимдир. Мамлакатнинг ҳозирги раҳбариятининг ҳам, келгусидаги раҳбарияти ҳам шу ҳақда ўйлаши керак бўлади.

Овоз: Михаил Сергеевич, Компартия тўғрисида ҳеч нарса демадингиз.

М. С. Горбачев: Компартия тўғрисида гапирадиган бўлсам, агар биз интеграция, кооперация жараёнларини сақлаб қолган ҳолда федерацияни янгилаш асосида қайта қуришни мураккаб масалаларини ҳал этиш мумкин деб билсак, агар биз иқтисодий, интеллектуал ҳамкорликнинг янги йўлларини изласак, бутун жамиятни, мамлакатни маҳаллийлаштиришда партия жипслаштирувчи, янада қудратли куч бўлиб қолади, бу фақат Литвагагина тааллуқли эмас. Партия барча жараёнларни пухта идрок этиши ана шу мақсадларга эришиш учун одамлар манфаатларини бирлаштириши зарур. Шунинг учун мен, сўзсиз, кенг кўламдаги мустақиллик тарафдориман. Масала етилди. Биз январь ойида партия муҳокама қиладиган дастурий ҳужжатимизда ... Хуллас, мен КПСС доирасида ғоят кенг кўламдаги мустақиллик тарафдориман.

М. С. Горбачевнинг В. И. Ленин номли майдонда, Т. Шевченко кўчасида Вильнюс аҳолиси билан ошкора суҳбатлари бир соатдан кўпроқ давом этди. Сўнгра у ёқилғи аппаратларни ишлаб чиқариш бирлашмасига йўл олди. Мазкур корхона маҳсулоти яхши маълум бўлиб, уни мамлакатнинг кўплаб тракторсозлик конвейерларида кутишмоқда. Корхона коллективи кўп миллатли: поляклар 30 фоизни, литваликлар 29 фоизни, руслар 20 фоизни ташкил этади, белоруслар ва бошқа миллатларнинг вакиллари ҳам анчагина. Уларнинг ҳаммаси ўз корхонаси ишларидан, Литвада вужудга келган мураккаб вазиятдан баббаравар ташвишланмоқдалар.

Бош секретарнинг ана шу корхонада бўлиши, у қаерга бормасин, одамлар билан учрашувлар ва суҳбатлар унинг сафарида энг муҳим аҳамият касб этди. У ишчилар, инженерлар билан астойдил ва ғоят манфаатдорлик билан мулоқотга киришди, уларнинг фикрини, берган саволларини эътибор билан тинглади. Ўз нуқтаи назарини қаттиқ туриб ҳимоя қилди, изоҳлаб берди, баҳслашди. Шунинг учун бўлса керак, одамлар билан мулоқотга берилиб, афтидан, вақтни унутди. Сафар жадвали бузилди. Лекин бу иккала томон учун ҳам фойдали бўлди.

Михаил Сергеевич завод дарвозасидан кириши биланоқ, уни бу ерда тўпланганлар қарсаклар ва табрик сўзлари билан кутиб олдилар, уларнинг ҳузурига келганлиги учун миннатдорчилик изҳор қилдилар. М. С. Горбачев ёқилғи насосларини йиғиш ва механика цехларини айланиб чиқди. У ишчилардан Т. Тумас, Л. Адамович, И. Миллем, С. Смола, В. Гражданов ва бошқалар билан суҳбатда меҳнат, турмуш шароитлари касб-кор жиҳатдан ўсиш имкониятлари, маънавий вазият, миллий муносабатлар тўғрисида фикрлашди. Ҳамсуҳбатлар орасида латишлар, поляклар, белоруслар, русларнинг вакиллари бор эди. Бу эса мана шу корхона ва умуман республикадаги бошқа меҳнат коллективларига хос хусусиятдир. Литва — кўп миллатли республикадир. Миллатлараро адоват авж олишига, шовинистик кайфиятлар кучайтирилишига йўл қўйиб бўлмаслиги, қайси миллатга мансублигидан қатъи назар республикадаги барча аҳолининг дўстлиги ва жипслиги Литванинг қайта қуриш йўлидан муваффақиятли олға боришининг гарови эканлиги тўғрисида гапирилди.

Суҳбатлардан бирида ўз фикрини баён этган А. Бразаускас туб миллатга мансуб бўлмаган бир қанча ишчи аёлларнинг келгусидан ташвишга тушаётганликларига шундай жавоб қайтарди: «Нимадан ташвишланасизлар? Кўриб турибсизларки, қайси миллатга мансуб бўлмасин, бирорта киши оз бўлсада озор чекишига йўл қўймай яшамоқдамиз». Иш Тоғли Қорабоғдаги қон тўкишлар даражасига бориб етмади ва ундай бўлишига йўл қўйиш мумкин эмас, деб мавзуни давом эттирди завод меҳнаткашларидан бири поляк И. Ивашкевич, аммо одамлар республикадаги ажралиб чиқиш кайфиятлари литваликлар билан республикадаги бошқа миллат вакиллари ўртасидаги муносабатларда совуқчилик вазиятини юзага келтирганлигини айтдилар.

Хавотирлик, афтидан, республикадаги вазият ўзгараётганлиги тўғрисидаги фикрлар билан боғлиқ бўлса керак, деди М. С. Горбачев. Вазиятни мушкуллаштириш эмас, балки қай тариқа яхшилаш тўғрисида биргаликда ўйлаш лозим.

М. С. Горбачевнинг ҳамсуҳбатлари Литвани, умуман иттифоқни бундан буён ривожлантириш йўлларини у қандай тушунаётганлигини шахсан унинг ўзидан эшитишни истардилар. М. С. Горбачев кўпгина саволларга жавоб қайтарди. Аммо заводнинг маданият уйи залини лиқ тўлдирган меҳнат коллективи вакиллари ҳузурида сўзлаган нутқида ана шу масалаларни янада кенг ва тўлатўкис ёритиб берди.

Кечқурун М. С. Горбачев матбуот уйида республиканинг ижодкор ва илмий зиёлилари вакиллари билан учрашди.

Хориждан хабарлар

АМЕРИКАГА ҚАРШИ НАМОЙИШ

ПАНАМА. Юзлаб студентлар, касаба союз ва жамоат ташкилотларининг фаоллари Панама пойтахти кўчаларига чиқиб, Қўшма Штатлардан мамлакатни босиб олишни тўхтатишни талаб қилдилар. Бу норозилик намойиши 1964 йилги фожиали воқеаларнинг 26 йиллигига тўғри келди, ўшанда Панама канали зонасида жойлашган Америка қўшинлари жумҳуриятнинг чинакам суверенитети ва мустақиллигини талаб қилган талабаларнинг тинч намойишини ўққа тутган эдилар. Ўшанда 23 нафар йигит нобуд бўлганди.

Эндиликда Панама пойтахтидаги кўчалар ва боғлар ана шу шаҳидларнинг номи билан аталмоқда. Ўша фожиали воқеани ёдда тутиб, 9 январь ҳаракати вужудга келган эди, ушбу ҳаракат империализмга қарши курашнинг оммавий шаклига айланди. Маҳаллий кузатувчиларнинг фикрича, пойтахтдаги ҳозирги намойиш Америка босқинчиларидан норозилик белгисидир. Сўнгги ҳафталардаги аламли воқеаларга қарамай, панамаликлар мамлакат мустақиллиги учун курашни давом эттиришга қатъий аҳд қилганлар.

ВАШИНГТОН. АҚШнинг Панамага қурол билан бостириб кириши оқибатида шу мамлакатдаги 220 га яқин тинч аҳоли ҳалок бўлди, деди Пентагон вакили. У бу рақамларни «дастлабки» рақамлар деб атар экан, ҳалок бўлган Панама граждандаларини ҳисобга олиш давом этаётганлигини таъкидлади.

Айни вақтда Америка матбуоти бу мамлакатнинг таниқли сиёсий арбоби Ж. Жексон ва АҚШнинг собиқ юстиция министри Р. Кларкнинг фикр-мулоҳазаларини эълон қилди, бу муаллифларнинг фикрича, Панамадаги босқинчилик оқибатида минг-минглаб тинч аҳоли ҳалок бўлган.

(ТАСС).

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

◆ МАНИЛА. Филиппин президенти Корасон Акино мамлакатни иқтисодий танглиқдан олиб чиқиш ва Филиппин аҳолиси орасида қашшоқликни тугатиш юзасидан маъмурият фаолияти программаси баён қилинган махсус ҳукумат меморандумини имзолади.

Мазкур ҳужжатга мувофиқ мамлакатнинг етакчи министрликлари ва маҳкамалари қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ҳажмини кўпайтиришга, аграр ислоҳот ўтказилишини тезлаштиришга, транспорт ва алоқа воситалари ишини яхшилашга, маориф ва медицина хизмати сифатини оширишга, ялпи турар-жой қурилишини кенгайтиришга қаратилган батафсил таклифларни зудлик билан ишлаб чиқишлари ҳамда президентга тақдим этишлари лозим.

Шу билан бирга, Акино ҳозирги пайтда мамлакатда тинчлик ва осойишталикни сақлаш, ҳарбий ва граждан маъмурлари ўртасидаги алоқаларни фаоллаштириш, бюрократизмга қарши курашни кучайтириш ўзи бошчилик қилаётган маъмуриятнинг энг муҳим мақсадлари эканлигини уқтирди. Бироқ, ҳужжатда таъкидланишича, Филиппин ҳукумати барча давлат ташкилотлари ва муассасалари биргаликда фаол ҳаракат қилганидагина мамлакат олдида турган ўткир ижтимоий ва иқтисодий муаммоларни ҳал қилиш ишида муваффақият қозониши мумкин.

◆ ТОКИО. Ер жуда қимматлиги туфайли Токиодаги турар жойга муҳтож оилаларнинг 13 фоизигина уй сотиб олиш имкониятига эга. Токиодоги ўз уйига эга бўлишни истовчиларнинг 23 фоизи квартирани ижарага олмасдан, уни сотиб олишга қодир. Бу маълумотлар иқтисодий планлаштириш бошқармасининг Япония пойтахтида эълон қилинган докладида келтирилган.

Токио ёки Осака ва Нагоя каби йирик шаҳарларда шахсий уй қуриш ўртача 19,3 миллион иенга тушади. Ўз уйига эга бўлишга интилаётган токиоликларнинг ярми ўзига уй қурдира олган бўларди, лекин уларда ер участкаси сотиб олишга пул йўқ. Қандай бўлмасин уй сотиб олишга аҳд қилаётган японияликлар эса уй-жой қурилиши учун қарз берадиган корпорациялар хизматидан фойдаланаяптилар.

◆ БОНН. Ҳайдовчиларнинг жиноятқорона енгилтаклиги катта тезликда юриладиган Мангейм-Нюренбург автомобиль йўлининг Баден-Вюртемберг ўлкасидан ўтувчи қисмида жуда катта автомобиль ҳалокати юз беришига сабаб бўлди. Қалин туман тушиб, ер музлаган шароитда икки машина тўқнашиб кетди. Ҳайдовчилар бошқара олмай қолганлиги туфайли саноқли дақиқалар мобайнида ўттизта автомобиль, шу жумладан, 11 та оғир юк машинаси ўзидан олдинги машиналарга бирин-кетин урилиб, жуда катта тиқин ҳосил бўлди. Оқибатда 6 киши ҳалок бўлди ва йигирмадан кўпроқ одам жароҳатланди.

Автомобиль йўлининг қарама-қарши йўналишда юриладиган томонида яна металлнинг тарақлаши эшитилганида авария хизмати ходимлари йўлдаги пачоқланган машиналарни олиб ташлашга ҳали улгуришмаган эди. Худди шундай вазиятда яна ўнга яқин машина тўқнашиб кетди ва олти киши жароҳатланди. Бу гавжум йўлдаги ҳаракатни тиклаш учун беш соатдан кўпроқ вақт керак бўлди.

● СОФИЯ. БХР халқ мажлисида миллий масала турли жиҳатларини муҳокама қилиш билан шуғулланадиган жамоатчилик кенгаши ўз ишини давом эттирди. Унда миллий манфаатларни ҳимоя қилиш умуммиллий комитетининг вакиллари, турк тилида сўзлашадиган ва мусулмон аҳоли вакиллари, халқ мажлиси, Болгария Коммунистик партияси ва Болгария деҳқонлар миллий иттифоқи парламент группаларининг ҳамда парламент доимий комиссияларининг раҳбарлари, БХР сиёсий ва жамоат ташкилотлари қўшма декларациясини имзолаган жамоат кучларининг вакиллари, партиясиз жамоат арбоблари, Болгария патриархи ва Болгариянинг бош муфтиси иштирок этмоқда.

Бўлиб ўтган мунозаралар, деб таъкидлайди БТА агентлиги, жамоатчилик кенгаши ишида қатнашаётган вакилларнинг кўпчилиги турли дастурларнинг ўхшаш томонларини қидириш истагини, уларнинг Болгария халқи бирлиги манфаатларини кўзлаб, фикрларни яқинлаштириш, демократик, ҳуқуқий ва инсонпарвар Болгария ҳар бир гражданининг ҳуқуқлари кафолатига эришиш муддаосини тасдиқлади.

(ТАСС).

Японияда янги го ўйинига бўлган қизиқиш ортиб бормоқда. Миллионлаб японлар жинсидан қатъи назар бу ўйин билан яқиндан «ошно» бўлиб қолдилар. Гонинг асли ватани — Хитой Халқ Жумҳурияти.

Го — бўйига 19 та ва энига ҳам 19 та чизиқлар кесишмасидан ҳосил бўлган 361 та катакдаги ўйиндир. Ўйиндан асосий мақсад рақибнинг белгисини йўқотиш.

СУРАТДА: го бўйича мамлакат чемпионати ўйинлари мусобақаси акс эттирилган.

Жапан пресс — ТАСС сурати.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида

(Боши 1-бетда).

ўқувчиларга ватанпарварлик ва байналмилаллик туйғуларини сингдириш соҳасида аниқ мақсадни кўзлаб иш олиб бормаяпти.

Аппарат партия ташкилоти министрликнинг ташкил этилишида ўз ўрнини топмаганлиги қайд этилди. Ишчанлик ва талабчанлик вазиятини қарор топтиришда, кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйишда унинг роли паст. Партия йиғилишларида, бюро мажлисларида министрлик раҳбар коммунистларининг ўз хизмат ва устав вазифаларини қандай бажараётганликлари тўғрисидаги ҳисоботлари тингланмади. Партия бюроси партия интизомини бузиш, коммунистларнинг лоқайдлиги каби фактларга муросасозлик билан қарамоқда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюроси қабул қилган қарорида Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлигининг республикада таълимни ислоҳ қилишнинг боришига, КПСС Марказий Комитети 1988 йил февраль Пленуми қарорларини амалга оширишга раҳбарлик қилиш соҳасидаги фаолиятини қониқарсиз, деб баҳолади. Министрлик раҳбар коммунистларининг иши етарли эмас ва ҳозирги кун талабларига жавоб бермайди, деб топилди. Министр, КПСС аъзоси ўртоқ М. А. Зоидов ҳали министрлик аппаратида жипслик ва ишчанлик, уюшқоқлик ва интизом, кадрларга нисбатан талабчанлик, тармоқдаги амалий ўзгаришларга эришишга интилувчанлик вазиятини вужудга келтира олмаганлиги қайд этилди. Министр ўринбосарлари — коммунистлар С. Г. Махненко, Н. М. Науменко, А. Х. Нуриддинов, У. А. Усмонов, Ҳ. К. Йўлдошев унчалик ташаббускор эмаслар, етилган муаммоларни ҳал этишнинг янгича йўлларини изламайдилар, министрликнинг иш услубидаги кўпдан-кўп камчиликларни кўра туриб, уларни тугатишда принципиаллик кўрсатмаяптилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюроси Ўзбекистон ССР Министрлар Советига министрликни тугатиш, халқ таълими системасини бошқаришнинг янги структурасини ташкил этиш, тармоққа раҳбарликни кадрлар билан мустаҳкамлаш масалаларини кўриб чиқишни топширди.

Халқ таълимида вужудга келган вазият янгича ёндашувларни, ёшларга таълим бериш ва касб-кор ўргатиш даражасида туб ўзгаришларни талаб қилаётганини эътиборга олиб, Ўзбекистон ССР Министрлар Советига етакчи мутахассислар орасидан 2005 ва 2015 йилларгача республика халқ таълимини ривожлантириш, кадрларни мавжуд эҳтиёжларга мувофиқ тайёрлаш концепциясини ҳамда истеъдодли ёшларни аниқлаб, танлаб олишнинг, улар билан ишлашнинг давлат-жамоат системаси асосларини ишлаб чиқадиган комиссия тузиш топширилди.

Ижтимоий онгдаги ва аввало ёшлар орасидаги жараёнларни чуқурроқ ўрганиш мақсадида Тошкент шаҳрида СССР Фанлар академияси социологик тадқиқотлар институтининг филиалини барпо этиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

Қарорда тегишли министрликлар ва идораларга мамлакатнинг ҳамда чет элларнинг етакчи ўқув ва илмий марказларига докторантлар, аспирантлар, стажерлар ҳамда студентлар юборишни кўпайтириш топшириқлари берилди.

Область партия комитетларига КПСС Марказий Комитети 1988 йил февраль Пленумининг қарорлари қандай бажарилаётганини таҳлил этиш асосида, халқ таълимида амалий силжишларга эришишга қаратилган тадбирларни ишлаб чиқиб, 1990 йилда амалга ошириш топширилди. Авария ҳолатидаги ва яроқсиз мактабларни қисқа муддатларда тугатиш, иқтидорли ўқувчиларни аниқлаб, уларнинг қобилиятларини ривожлантириш системасини ишлаб чиқиш ва ҳаракатга келтириш; айниқса, қишлоқда мактабгача тарбия муассасаларининг янгича шаклларини жорий этишга — хонадонларда болалар боғчаларини, уй-жой фондининг бир қисмидан фойдаланиш ҳисобига барпо этиладиган мактабгача тарбия муассасаларининг филиалларини очиш зарурлигига эътибор қаратилди.

Мактабдаги ўринларни жадал кўпайтириш, хўжаликларнинг қўшимча маблағларини жалб этиш мақсадида қишлоқ жойларида камроқ болалар ўқийдиган ва бошланғич мактабларни устун даражада қуришни таъминлаш, корхоналарда мактаб асбоб-ускуналарини тайёрлайдиган ва ремонт қиладиган участкалар, цехлар барпо этиш ва ажратиб қўйиш, бу ишга кооперативларнинг фаолиятини жалб этишни рағбатлантириш ва улар учун солиқ соҳасида енгилликлар бериш; меҳнат коллективларидан, гражданлардан тушадиган маблағлар ҳисобига болаларга ёрдам район фондини вужудга келтириш соҳасида Тошкент шаҳар Куйбишев районининг тажрибасини оммалаштириш муҳим, деб топилди.

Оммавий ахборот воситаларининг диққат-эътибори халқ таълими муаммоларини ва новатор педагогларнинг, энг яхши ўқув юртларининг тажрибасини кенг ёритиш, партия ва ҳукуматнинг ўрта ҳамда олий мактабни қайта қуриш масалаларига оид қарорлари қандай бажарилаётганини ошкора назорат қилишни таъминлаш зарурлигига қаратилди.

ТАБИИЙ, ТЕХНИК ВА ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР СОҲАСИДА ЁШ ОЛИМЛАР, АСПИРАНТЛАР ВА ТАЛАБАЛАРГА ЎЗБЕКИСТОН ССР ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ МУКОФОТЛАРИНИ БЕРИШ КОМИССИЯСИДАН

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг 1990 йилги мукофотларини қўлга киритиш учун ёш олимлар, аспирантлар ва талабалар ишлари қабули эълон қилинади. Мукофотни қўлга киритишга талабгорлар ишларини 1990 йилнинг 1 мартига қадар комиссияга топширишлари лозим. Илмий муассасаларнинг 33 ёшгача бўлган ёш олимлари, аспирантлари, шунингдек, олий ўқув юртлари ўқитувчилари, аспирантлари ва талабалари томонидан бажарилган ишларгина Ўзбекистон ССР Фанлар академияси мукофотларини олишга тақдим этилиши мумкин.

Ўзбекистон ССР ФА мукофотларини олиш учун тақдим этиладиган ишларни илмий муассасалар ва олий ўқув юртларининг илмий кенгашлари, комсомол қўмиталари ҳамда ёш олимлар ва мутахассислар кенгашлари тавсия этадилар.

ИЛОВА: иш ўтган уч йил мобайнида бажарилган ва бевосита бир муаллиф томонидан амалга оширилган бўлиши керак.

Ҳужжатларни қуйидаги адресга юборинг: 700029, Тошкент, ГСП, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитаси, Намойишлар хиёбони, 5. Телефон: 39-15-81, Ўзбекистон ёш олимлар ва мутахассислар уюшмаси, (52-хона).

ХУШХАБАРЛАР

Марғилондаги абрли газламалар бирлашмасининг рассомлари А. Тўхтасинов, Э. Аҳмедов ва Б. Аҳмадалиев тўплаган коллекциядан олинган янгича тасвирли хонатласнинг «Лола», «Чашма», «Учар юлдуз» ва бошқа намуналари ишлаб чиқаришга жорий этиш учун тайёрлаб қўйилди. Бир йилда атласнинг узунлиги 8,65 миллион метр бўлган қарийб 80 та янги хилини ишлаб чиқариш йўлга қўйилади. Мамлакатдаги табиий ипак тайёрлайдиган энг йирик корхона — Марғилондаги бирлашма 196 буюртмачига, шу жумладан, ХХР ва Покистонга маҳсулот етказиб беради.

* * *

Тошкентдаги темир йўл билетлари олдиндан сотиладиган кассаларда кассирлар меҳнатини автоматлаштириш имконини берувчи «Экспресс» системаси ишга туширилди. Ҳозирча унинг биринчи навбати фойдаланишга топширилди, холос. Система (бир йил ичида) тўла ишга туширилганидан кейин кассирлар ва билет сотишга алоқадор бошқа ходимларнинг қўл меҳнати бутунлай барҳам топади, йўловчиларга хизмат кўрсатиш анча тезлашади.

(ЎзТАГ).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ЭНГ ЁШ УЧУВЧИ

◆ ҲИНДИСТОНнинг «Индиан эйрлайнз» авиакомпанияси учувчиси Ниведита Бхасин дунёда энг ёш учувчи экан. У энди 26 баҳорни қаршилаган бўлиб, «Боинг-737» тайёрасини бошқаради. ПТИ агентлигининг Бомбейдан хабар қилишича, бу аёл янги йилнинг биринчи кунида илк бор катта маршрут бўйича, яъни Бомбей — Аурангабад — Удайпур шаҳарлари бўйлаб учган.

Ниведита ўзининг ватандоши Саудамини Дешмукх (ўша авиакомпаниядан) ва Бангладешнинг «Биман Бангладеш эйрлайнз» авиакомпаниясининг учувчиси Ясаин Раҳмандан кейинги тайёра бошқаришга муяссар бўлган Осиёдаги учинчи аёлдир.

15 ЙИЛ ГУВОҲНОМАСИЗ

◆ ЯҚИНДА ГФРнинг Обергюнцбург (Бавария) шаҳарчасидаги полиция кам учрайдиган ҳодисани қайд этди. Ўша ерлик бир ҳайдовчи 15 йилдан бери гувоҳномасиз машина бошқараркан. Ҳайдовчининг бундай қонунсиз «марафони» яна узоқ давом этиши мумкин эди, агар у йўл ҳаракати қоидасини бузмаганида.

Бу воқеага ўтган йилнинг энг ғалати, кулгили ҳодисаси, деб баҳо берилди.

БИР КУНДА 4 НАБИРА ТУҒИЛДИ

◆ АМЕРИКАнинг Остин (Техас штати) шаҳрилик Рон Томсон янги йил байрамини беш нафар набираси билан кутиб олган эди. Эртаси куни эса Томсоннинг набиралари бирданига яна 4 нафарга кўпайди. Қизлари Мэри, Кэрол ва Жоанларнинг янги йил совғасидир балки бу.

Шаҳар табобат марказининг табиби Крис Сикернинг айтишича, уч опа-сингил ҳам туғруқхонага бир кунда келтирилган ва учовининг ҳам бир кунда кўзи ёриган. Шуниси қизиқки, Мэри ва Жоан биттадан ўғиллик бўлишди, Кэрол эса бира тўла эгизак туғди.

КЎЗДАН ЁШ ЧИҚҚУНЧА КУЛИНГ

◆ КЎЗДАН ёш чиққунча кулиш фойдалими ё зарар? Бу саволга Испания олимлари жавоб топишди. Уларнинг таъкидлашича, қаттиқ кулги барча организмни «қоқиб» ташларкан, яъни биологик жараённи тезлаштириб, кўкрак қафаси мускуллари ва юрак қон томирларини чиниқтираркан.

Бу хабар «Наука и техника» (Булғория) журналида чоп этилган.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

МИТТИ ЮРАКДАГИ КАТТА ЖАРОҲАТ

«Бало кўкдан ёғилур!» Боболар биздан кўра ақллироқ, биздан кўра, донороқ эканлар. Бугун кўк бошимизга ташвиш соляпти.

Сариосиёлик дўстим ҳали кун исимасдан бурун, февралнинг охирларидан ташқарига, торгина айвонга чиқиб оларди. Унча-мунча совуқни писанд-назар қилмасди.

— Юртим тунига тўймайман, — дер эди у — Юлдузлари хаёлимни олади. Ҳавоси-чи? Мазза!

Энди-чи?

Бир осмон остида яшаётганлар, бир мақсад учун курашаётганлар, бир дарёдан сув ичиб, бир дастурхондан нон-туз татиётганлар гўзал тунларимиздан, ширин оромимиздан айиришяпти бизни!

Дўстимнинг ранги синиқ. Қадди ҳам дол.

— Белда қувват йўқ, жўра! — дейди у ҳасратланиб. — Кечалари деразани ёпиб ухлайман. Шунда ҳам эрталаб томоғим ачишади, бошим зирқираб оғрийди. Юртни ташлаб бошқа ёққа кетгим йўқ. Нима қилишга ҳайронман!

Бир у эмас,
отахонлар ҳам ҳайрон, оналар ҳам...

Ҳайрон бўлмаган киши қолмади, ҳисоб!

Кексалар зорланганча бошларини чайқашади:

— Нима қилиб қўйдинглар, ўғилларим! Ҳатто тупугимиз ҳам заҳарга айланаяпти-ку, ахир!

Бу қандай замонки, «ҳамма нарса халқ фаровонлиги ва манфаати учун» бўлган юртнинг одамлари, ҳатто тупугини ютишга қийналишса! Бу қандай замонки, бугун коммунизм даврида, тўкинсочинлик палласида яшаши керак бўлган халқ, додини кимга айтишни билмай, зорланиб турса! Қани, биз фахрланадиган даврлар! Қани, бизга ваъда қилинган ажойиб лаҳзалар! Ҳамманинг фикри ёдида—шу! Инсонни алдашдан ёмони йўқ! Ишончини йўқотган, юраги хасталанган кишиларнинг боши қотган.

Ҳақиқатдан кўз юмиб бўлмайди. Ўтган йилнинг июль ойида Сариосиё ва деновликлар Тожикистон ССРнинг Турсунзода шаҳрига намойиш қилиб боришмоқчи бўлишди. Халққа тўс-тўполон, урйиқит керак эмас. Кишилар раҳбарларнинг гапларига ишонишди. Намойиш қолдирилди. Лекин ўшандан буён мана қанча сувлар оқди, ҳамон натижадан дарак йўқ. Одамларнинг ташвишлари кундан-кунга ортиб боряпти.

Сариосиё ноҳияси партия қўмитасининг биринчи котиби В. П. Хомякнинг Ўзбекистон Компартияси Марказий қўмитасининг XIII пленумида сўзлаган нутқидан олинган қуйидаги парчага эътибор беринг!

«Ноҳиямизда ва вилоятимизда меҳнаткашларни таҳликага солиб турган Тожикистон алюмин заводининг заҳарли, зарарли моддалари... қишлоқ хўжалиги ва одамларнинг соғлигига катта зиён етказмоқда. Ана шундай зарарли таъсир зонаси кундан-кунга кенгайиб бормоқда. Одамлар буни соғлиқлари ёмонлашганидан сезиб, билиб турибдилар. Биз ҳозиргача кўрган чоралар, жумҳуриятимиз берган ёрдам етарли эмас. Иттифоқ ҳукуматининг аралашуви талаб этилади».

Нега ҳанузгача Иттифоқ ҳукуматининг аралашувисиз тайинли бир иш қилолмаймиз? Нима учун жойлардаги мураккаб ва зиддиятли, айни пайтда ташвишли муаммоларни бартараф этиш маҳаллий органлар ихтиёрига берилмаяпти? Юқорига кўз тикиб ишлашимиз бизни узоқ йиллар турли ноғораларда шундай ўйнатди-ки, охир-оқибатда мана, жабрини чекиб турибмиз. Л. И. Брежнев чет элга кета туриб, Тошкентда тўхтаса, бу пахта йиғим-терим даврига тўғри келса, албатта, унинг шарафига 50 ёки 100 минг тонналик қўшимча мажбурият олинар, шунча пахтанинг ўзи борми, бунга халқнинг кучи етадими йўқми, бу ҳақда бош қотирилмасди. «Отахон» ҳам «Бунақа гапнинг кераги йўқ, халқни қийнаманг», демасди. Бундан хулоса шуки, бизда ўша йиллари инсофли раҳбарнинг ўзи бўлмаган экан, бўлса ҳам баланд курсини кўзлаган ношудларнинг соясида қолган экан. Турсунзодадаги алюмин заводи ҳам ана шунақа ношуд «пешво»ларнинг ижод маҳсулидир. Ҳар томонни ўйлайдиган, етти ўлчаб бир кесадиган раҳбар бўлганда, заҳар ўчоғи минг-минг йиллардан буён гуллаб-яшнаб турган воҳада қурилмасди. Унинг ишга тушганига ҳали ўн беш йил бўлгани йўқ, лекин аллақачон кўрсатадиганини кўрсатиб қўйди, Сурхон воҳасида рўй бераётган кўнгилсизликларнинг — бошсиз, қўл-оёқсиз, чала-ўлик туғилаётган болалар сонининг ортаётгани, камқон аёлларнинг кундан-кунга кўпаётгани, ўттизга тўлмаган ёшлар орасида астма касаллигига чалинаётганларнинг борлиги, уйидан туппа-тузук чиқиб кетиб, кўчада тўсатдан жон таслим қилаётганларнинг учраб турганлиги — буларнинг бари — рост. Одамлар ҳам ҳаводан, ҳам ердан заҳарланаяптилар. Айни пайтда Сариосиё ноҳиясида сариқ касаллиги авжига чиққан. Бундан беш-олти йил бурун ноҳия ҳудудида бор-йўғи битта сариқ касалхонаси бўлса, ҳозирги кунда бир неча шундай тиббиёт муассасаси беморларга хизмат кўрсатаяпти. Қанчадан-қанча кишилар иш қобилиятини йўқотишяпти, бели бақувват йигитлар айни элга, жамиятга нафлари, ёрдамлари тегадиган чоғларида майиб, мажруҳ бўлиб қоляптилар. Сариққа чалинган битта беморни даволаш учун давлатимиз йилига 1400 сўм сарфлар экан. Жумҳуриятимиз бўйича шундай касалликка чалинганлар учун ажратилаётган маблағнинг миқдори 40 миллионга етибди. Бунинг турган битгани зарар эмасми? Фойда билан зарар бир бўлмаяптимикин?

«Сариосиё ҳақиқати» ноҳия газетасининг мухбири С. Тожиддинов ёзади: «Ғаффор исмли дўстим бор эди. У ҳамма қатори яшашни, тўрт нафар фарзандини вояга етказишни, уларни ўқитиб, эл сафига қўшиб, роҳатини кўришни орзу қиларди. Афсуски, унинг бари орзулари ўзи билан тупроққа кетди.

Дўстим қариндош-уруғларига, ёру-дўстларига, қўни-қўшниларига чўл ёки тоққа кўчишни васият қилганди».

Тўрт нафар фарзанди, гўдаклари билан аро йўлда қолган аёлнинг оҳи, нола-фиғони Ҳисор тоғларини зир-зир титратмаяптимикин? Келинчак остонага қадам қўяркан, бир ёстиққа бош қўйганим билан қўша-қарий, ширин турмушни, ширин лаҳзаларни, тотли бахтларни кўрай, дея орзу этади. Биз эса уларни қон қақшатаяпмиз. Айтинг-чи, бунга бепарво қараш мумкинми?

«Бу қандай офат? — дейди Улуғ Ватан уруши ветерани, Қизил Юлдуз ордени кавалери Абдукарим Шарипов. — Инсонлар умри хазон бўлаётир! Қачонгача бунга чидаш мумкин. Кетамиз, тоққа кўчамиз».

Лекин ҳамма ҳам тоққа кўчолмайди. Қадимдан ота-боболаримиз шу ерда яшаб келишган, ариқлар қазишиб, далаларга, адирларга сув чиқаришган, воҳани обод этишган. Нега энди, биз бу ерларни чўлга айлантириб, ташлаб кетишимиз керак. Кўпчиликнинг, жуда кўпчиликнинг фикри-ўйи, билгани ана шундай. Аммо аҳвол чинакамига таҳликали. Болакайларнинг қадлари паст, тишлари барвақт тўкилиб кетяпти. Саккизинчи синф ўқувчисини кўриб, бешинчи синфда ўқиса керак, деб ўйлайсиз. Менделеев номли 45-ўрта мактабда текшириш ўтказишганда, фақат бир ўқувчи соғлом чиққан. «Э, хайрият-е, соғломи ҳам бор экан-ку!» деган ўшанда бир киши. Кейин маълум бўлишича, Бозор исмли бу ўқувчи яқиндагина тоғдан кўчиб келган экан. Бу фожиа эмасми?

«Бўғинлар оғриғини ҳар биримиз бошимиздан кечираяпмиз, — деб ёзади «Правда» колхозидан Мастура Холмирзаева. — Даладаги хотин-қизлар икки-уч соат ишлаб-ишламай чарчаб, дармонсизланиб қолишмоқда».

Ноҳиядаги 13-мактаб химиябиология фани ўқитувчиси Э. Иззатуллаевнинг сўзлари кишини ташвишга солади:

— Даҳшатли зарарлардан бири — наслсизликнинг вужудга келишидир. — Анатомия фани таълимига кўра, болалар 14-15 ёшларда улғайиб, насл хужайралари — тухуми балоғатга тўла бошлайди. Бу даврда бола организми учун тоза ҳаво, етарли шарт-шароит, тўйимли озиқ-овқат маҳсулотлари керак ва зарурдир. Агар, ана шу талабларга риоя қилинмаса, бунинг устига фтор гази атмосферани бузиб турса, истеъмол қилинадиган мева-чевалар таркибида унинг заҳари кўп бўлса, наслсизликнинг кўпайиб боришига сабаб ортаверади.

1987 йили Тошкент илмий-текшириш институтидан келган бир гуруҳ врачлар чақалоқларнинг сочи, тирноғида ҳамда она қорнида бўладиган ҳомила ва йўлдошида фтор моддаси нормадагидан ортиқ эканлигини аниқлашди. Алюмин заводи мўриларидан чиқаётган заҳар туфайли 1980 йилда Сариосиё ноҳиясидаги марказий касалхонада туғилган болаларнинг 11 нафари мажруҳ бўлса, ўтган йилнинг олти ойида бу рақам ўттиздан ошиб кетди. Уларнинг 15 нафари ўлик туғилди. Она қорнидаёқ сепсис, қаттиқ шамоллаш каби касалликларга чалинган болалар, 1980 йилда 549 нафарни ташкил этган бўлса, 1989 йилнинг олти ойида уларнинг сони 446 нафарга етди. 1986 йилдан бошлаб чала туғилаётганлар кўпайди. 1989 йилнинг биринчи ярмида 134 нафар ана шундай бола дунёга келди. Бу кўз юмиб бўлмайдиган дард, изтироб эмасми?

Шунча гап-сўзларга қарамасдан, ўтган йилнинг май ойидан бошлаб, нормадагидан бир неча баробар ортиқ заҳарли газ ҳавога қўйиб юборилди. Халқ озор чекди. Худди шундай кунларда завод пешвоси ҳақиқий аҳволни била туриб, элдан кечирим сўраш ўрнига, қуёш юзига парда қоплаб, сирини ёпмоқчи бўлди. Лекин бу парда чириган ипдан тўқилганди. Ҳақиқат шамоли эсгач, у бир лаҳзада чок-чокидан сўкилиб кетди. Мақола Сариосиё ноҳия газетасида босилган заҳоти норозилик хатлари ёғилиб кела бошлади. Аввал ҳам шунга ўхшаш ваъдалар берилган, бундан халқ анча қувонган эди. Аммо бу қувонч узоққа чўзилмади. Заводнинг зарарли таъсири жиндай камайди, холос. Яна ўша, эски ҳамом эски тослигича қолаверди. Энди халқ «завод таъсирини камайтирамиз» деган ваъдаларга ишонмайди. Шунинг учун ҳам алюминий завод директори М. Синанининг мақоласи кўпчиликка ҳақоратдай оғир ботди.

Келинг, ўша мақоланинг айрим ўринлари ҳақида фикр юритайлик.

М. Синани ёзади: «...Ўтган йили Турсунзода шаҳри атрофида фторли водород концентрацияси ҳар куб метр ҳавода 0,004 миллиграммни ташкил этди».

Биринчидан, нега энди бу йил эмас, «ўтган йили»?. Нима, бир йилнинг орасида ҳеч қанақа фарқ йўқми? Иккинчидан, гап Сариосиё ва Денов, умуман олганда, Сурхон воҳаси тўғрисида бораяпти!

2

Нега энди, Турсунзода шаҳри атрофидаги вазият ҳақида сўз юритиш керак. Бу бемаъниликдан бошқа нарса эмас. Нега, дейсизми? Чунки заводнинг осмонўпар мўриларидан чиқаётган заҳарли газ Турсунзода шаҳри атрофига эмас, айнан Сариосиё ва Денов ноҳиялари устига қора қуюндай ёпирилади.

Давом этамиз. Мақолада яна шундай сўзлар бор: «Завод территорияси ва унинг атрофида 57 турдаги дарахт ва 200 хил гул кўчатлари ҳеч зарарсиз ривожланмоқда». Айтишларича, бу гапни ўқиган сариосиёлик саккиз яшар болакай аввал кулибди-да, кейин алам билан сўкинибди. Қаранг-а, ўртоқ директор, сиз ҳатто ўшани ҳам алдай олмабсиз. Яна сиз «завод ва унга яқин территорияларда (беш километргача бўлган масофада) олма, олча, беҳи, гилос, хурмо, анор, қароли, анжир каби мевалар дарахтлар яхши ўсаётир» дея оғиз кўпиртиргансиз. Шундай десам, «қўй» халқ завод ва унга яқин ерларда ўсимликлар яхши ривожланаётган экан, ташвишга ҳеч ҳожат йўқ, деб ўйлайди деган хом хаёлга боргансиз. Бу халқни энди лақиллатиш қийин. Сиз айбингизни яширишдан нарига ўтмасангиз, маҳаллий пешволар бизнинг кучимиз етмайди, деган қуруқ гапдан бошқани билишмаса, эртага халқ орасидан ўт чиқиб кетса, яна ўзбек халқи ёмон отлиқ бўлиб қолавердими? Менимча, йўқ! одамлар айташяпти: «Энди бунақаси кетмайди!». Халқнинг боши очиқ эмас. Сиз кабилардан тўғри гап чиқмаса, нажот ва бирор наф бўлмаса, курсисини яхши кўрганлар уни ҳимоя этолмаса, эл орасида «боши бутунлари» қараб турмас.

Мақолани битаётганда, ишонч билан айтаманки, қуйидаги хулосалардан албатта, сизнинг хабарингиз бор эди.

Мана ўша хулосалар.

ЎЗБЕКИСТОН ССР СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ МИНИСТРЛИГИНИНГ РЕДАКЦИЯМИЗГА ЙЎЛЛАГАН ХАТИДАН:

«Тожикистон ССРнинг Турсунзода шаҳридаги алюмин заводи мўриларидан чиқаётган заҳарли фтор гази чўкмаси Сариосиё ноҳиясида барча касаллик турларининг пайдо бўлишига ва кўпайишига сабабчи бўлаяпти».

Эътибор берингга, барча касаллик турлари пайдо бўлаяпти ва кўпаяпти. Шундай кетаверса, 50 йилдан кейин нима бўлади?! Келажакни мажруҳ кишилар қўлига топширамизми? Улар бизга лаънатлар ўқишмайдими ўшанда?

ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ-КООПЕРАТИВ КОМИТЕТИ:

«Ҳақиқатан ҳам, завод мўриларидан чиқаётган газлар атроф-муҳитга, катта зарар етказмоқда. Кундан-кунга экин-тикинларнинг, серҳосил дарахтларнинг, цитрус ўсимликларнинг ҳосилдорлиги кескин камаймоқда. Кишилар ўртасида, уй ва чорва ҳайвонларида кўпгина касалликларнинг пайдо бўлаётгани кўзга ташланяпти».

Бу хулосалар осмондан олиб битилгани йўқ. Ҳар иккала министрлик ҳам олимларимиз-у врачларнинг узоқ текширув ва кузатувларидан сўнг ана шуларни қоғозга туширишган.

Сариосиё ноҳиясидан келаётган хабарлар анча ташвишли. Гап-сўзларга, миш-мишларга бепарво қараб бўлмайди. Сурхон воҳаси орқали заводга хом ашё олиб ўтилади. Алюмин моддасини эритиш учун аслида электр қувватидан фойдаланиш керак. Аммо бунинг ўрнига гилтупроқ ишлатиляпти. Фойда кетидан қувиш эса элнинг белини синдирмоқда. Пичоқ суякка етган. Йиғилишларда, учрашувларда: «Темир йўл изларини кесиб ташлаймиз, заводга хом ашё ўтказмаймиз», деган хитоблар янграй бошлаганига анча бўлди. Халқ мисоли дарё, тошса, уни тўхтатиш қийин. Лекин кишиларимиз юртнинг, элнинг ёмон отлиқ бўлишини истамайдилар. Улар ҳукуматга ишонч билан қараяптилар. Бу ишонч, албатта, оқланиши керак.

— Сариосиё ва Денов — жумҳуриятимиз дурдонаси, субтропик ноҳиялари ҳисобланади. Бу дурдонанинг таназзулга юз тутишини истамаймиз. Биз одамлар соғлиғини ҳар нарсадан устун қўямиз. Халқ заводнинг ёпилишини талаб қиляпти. Биз бу талабни қўллаб-қувватлаймиз, — дейди Сурхондарё вилояти партия қўмитасининг биринчи котиби Х. Бердиев.

«Колхозимиз аҳлининг талаби битта: завод ёпилсин. Бизга тоза ҳаво керак.

М. Нусратов».

«Заводни ёпиш ёки уни бошқа маҳсулот ишлаб чиқарадиган корхонага айлантириш керак. Ўшанда экологиямиз ҳам яхшиланади, одамлар ҳам ишсиз қолишмайди.

А. Ҳакимов».

Халқ талаби ана шундай. Битта завод минг-минг болалар соғлигидан, оналар меҳридан, қизлар гўзаллигидан, оталар қудратидан, халқ манфаатидан устун турмаслиги керак. Заҳар ўчоғи ёпилмас экан, норозилик кучайиб бораверади, зиддиятлар кўпаяверади.

Фтор гази нормадагидан ортиқ бўлса, заводни ишлатмаслик, вақтинча бўлса-да, тўхтатиб қўйиш лозим. Аммо совуқ мўрилардан чиқаётган заҳарли газ 700 мингдан ортиқ аҳоли яшаётган воҳа узра хавф солиб турибди. Мутахассисларнинг фикрича, ҳар йили шу газдан 480 тонна тарқалса, яқин йилларда 32 километргача бўлган масофада бирорта ҳам гиёҳ ўсмайди ва уларнинг турлари бутунлай йўқ бўлиб кетади!

Сариосиёда 3-синф ўқувчиси чизган суратга кўзим тушди. 10 яшар боланинг зукколиги кишини лол қолдиради. Расмда сочи кесилган қиз акс эттирилган. Икки ёнида бир жуфт ўрам соч. Қизчанинг айтишича, ўрам сочлар Амударё билан Сирдарё эмиш.

— Инсоннинг кўзи ҳам сариқ бўларканми? — деймиз унинг фикрини билиш учун.

У бийрон, лекин сўник оҳангда дейди:

— Унинг қони бузилган?

Қизчани яна саволга тутамиз:

— Баданлари нега илма-тешик?

— Бу кимёвий ўғитлардан. Ўқитувчимиз ҳар гектар еримизга 57 килограммдан ўғит тўғри келади, дегандилар.

— Қизнинг юраги ости нима учун қорага бўялган?

— Бу, қора — Сариосиё! — Қизчанинг кўзлари пирпирайди. Шу ердан инфаркт бошланаяпти. Далам шунақа дейдилар.

Қизчанинг ғамгин боқишлари кўз олдимдан нари кетмайди. Митти юракда катта жароҳат. Айни ўйнаб-куладиган даврида у озор чекяпти. Эртанги ҳаёти қандай кечаркин? Уни шундай афгор ҳолатда мустақил ҳаётга элтиш мумкинми? Менингча, йўқ. Келажак эгаларининг қалбида жароҳат бўлмаслиги лозим. Уларнинг осмони ҳам мусаффо бўлиши керак. Бу гал ана шу яхши ният билан қўлимга қалам олдим. Яна бироз сабр қилсак, кутсак, ўйлаймизки, ҳаммаси яхши бўлади. Чунки мутасаддилар учун фақат битта йўл қолган: заҳар ўчоғи, албатта, ёпилиши ёки бошқа жойга кўчирилиши керак.

Тўлқин ҲАЙИТ.
Сурхондарё.

3

Сариосиёлик гўдакларга

Қўчқор НОРҚОБИЛОВ.

Оғам, оғу ютган боғлар гапирсин
Тилинг танглайингда қотгани нечун. .
Сарғишранг туману қорлар гапирсин
Осмоннинг оғуга ботгани нечун.
Ўлмасдан илтижо қилавер, оғам,
Элнинг омон қолган таянчларига
Айтгин: «Кўзларимиз заҳарга тўлди.
Ўт тушсин қирғинбоп мўриларига. .
Даҳшат! ! !
Курсисига қул тўраларнинг
Карахтлик қўрийди эшикларини.
Бир юрт йиғлаб ётса бағрига босиб
Гўдакларнинг бўм-бўш бешикларини.
Асрим!
Сенга нима бўлди. . ! Оҳ, менинг асрим!
Юзим шувут бугун номус-ҳаёдан.
Бир халқ келажаги увол кетмоқда
Алпомиш туғилган Сурхондарёдан. . .
Қатағон йиллари каммиди ахир?
Ойболта кўтариб чопди фасллар.
Бугун не дейин?
Гўдаклар ўлиб,
Ҳисорни йўқотиб қўйди насллар.
Оғир! . .
Ўкинчимни шеърга ўрайман. . .
Гўдакларни ютган мўрилар омон.
Оғам, сенинг нолангг, менинг ноламни
Эшитмас қулоғи тош битган замон.
Оғам, оғу ютган боғлар гапирсин. . .

СЎНГГИ СЎЗ ЎРНИДА: иккн-уч йил ичида газетамиз саҳифаларида Турсунзода алюмин заводининг атроф-муҳитига аҳоли соғлиғига етказаётган зарари тўғрисида қатор танқидий мақолалар эълон қилинди. ЎзТАГ мухбири Ю. Бондаренконинг «Сурхон устидаги соялар», шоир С. Саидовнинг «Сариосиё осмонлари» ва Т. Ҳайитнинг «Дашнобод ташвишлари» мақолалари шулар жумласидандир.

Ўтган йилдан бошлаб марказий матбуотда, телевиденеда ҳам бу тўғрида жиддий танқидий чиқишлар бўлди. Шунинг ўзи ҳам Сурхон воҳаси кишиларининг ташвиши кундан-кунга ортаётганини кўрсатиб турибди. ТАСС мухбири С. Морозовнинг СССР Табиатни муҳофаза қилиш Давлат комитети бош назорат тафтиш бошқармаси бошлиғи В. Е. Зиберов билан қилган суҳбатида ҳам («Ёш ленинчи» 1990 йил 5 январь) бу ташвишлар ўз аксини топган. Унда билдирилган қуйидаги фикрлар биз тилга олган фактларни тасдиқлайди. Эътибор беринг: «...1989 йилнинг июнь-август ойларида заводга гилтупроқ етарлича етказиб берилмаслиги оқибатида технология бузилди ва ҳавога фторли бирикмалар кўплаб чиқиб кетди».

В. Е. Зиберов буларни осмондан олиб гапираётган бўлмаса керак.

«...биз қуйидагиларни аниқладик, — дейди у. — Сариосиё ноҳиясида болаларнинг касалликка чалиниши 2,8 баравар кўпайди, катталар орасида эса касалга чалиниш 2,2 баравар ортган. Одам аъзойи баданининг касалликларига бардош бериши сусайди, гўдакларнинг сут тиши чириши касаллиги икки марта ва енгил флюораза касаллигига чалиниш 8,8 баравар кўпайди».

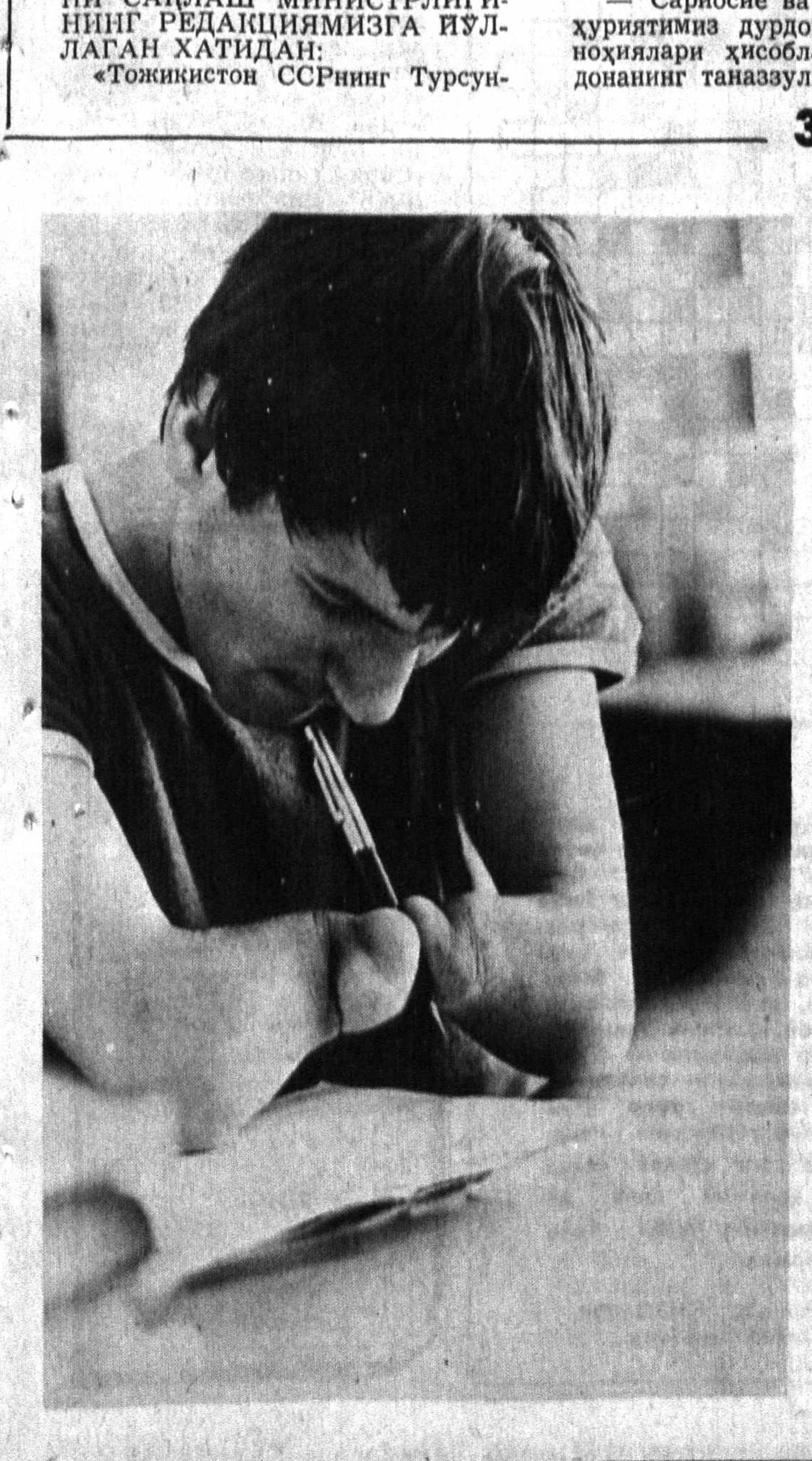
«Правда» газетасида (9 январь) босилган «Ташвишли уйдирмалар керакмас» мақоласини ўқиганлар таажжубга тушишди. Чунки бу бир ёқламаликдан бошқа нарса эмас. Қолаверса, унда сурхондарёликларнинг нафсониятига тегадиган ўринлар борки, бундан кўз юмиб бўлмайди. Касалликларнинг кўпайишига Сариосиё ноҳиясидаги яшаш шарт-шароитларининг паст даражада эканлиги, оилани тартибга солишда одамларнинг ўқуви етмаётганлиги асосий сабаб қилиб кўрсатилган. Лекин завод Турсунзода шаҳрининг ўзига ҳам жиддий зарар етказаётганлиги айни ҳақиқат-ку. Гапимиз қуруқ бўлмаслиги учун В. Е. Зиберовнинг қуйидаги сўзларини келтирамиз: «Турсунзода ноҳиясида болаларнинг касалликка чалиниши 12 фоиз, нафас йўлларининг касалланиши 1,4 баравар кўпайди, туғма мажруҳлик 9 баравар ортди».

Энди нима бўлади? Ўн минглаб сурхондарёликларнинг чекаётган оҳ-воҳлари, наҳотки, ёлғон бўлса?!

«Ёш ленинчи» бу мавзуни ўз назоратига олади.

4

Бепоён менинг Ватаним

АВВАЛО, ЎЗИНГГА ИШОН!

Бундан бир неча ой муқаддам Молдавияда Яловенск ноҳия ўқувчиларининг спартакиадасида стол тенниси бўйича мусобақаларда биринчи ўрини Яловенск махсус мактаб-интернати эгаллади. Ўн етти ёшли спортчи Константин Кирица унинг энг яхши ўйинчиси, деб топилди. Бунинг ҳеч ажабланадиган жойи йўқ, агарки... Гап шундаки, ёш теннисчи — ногирон: қўл-оёқлари туғма тўмтоқ.

Костянинг болалиги, жисмоний жиҳатдан нуқсонли кўпгина болалар каби, мактаб-интернатда, ота-она меҳрига қонмай ўтди. Волидалар ўзларини «ортиқча» ташвишдан халос этиб, ундан воз кечишган-қўйишган. Ажойиб инсон — жисмоний тарбия ўқитувчиси, методист Михаил Петрович Штэфэнукэга дуч келмаганида, ким билади, Костянинг қисмати не кечарди? Махсус методика асосида узлуксиз равишда жисмоний машғулотлар билан шогирднинг ҳайратланарли даражадаги тиришқоқлиги бир бутун маъно касб эта борди. Ишониш қийин, лекин бу бор гап, бугунга келиб Костя нафақат теннисни қойилмақом қилиб ўйнайди, шу билан бирга бир пуд келадиган тошни кўтаради, қўлларига таяниб, эркин юра олади, сузади, шўнғийди ва ҳатто велосипедда юради.

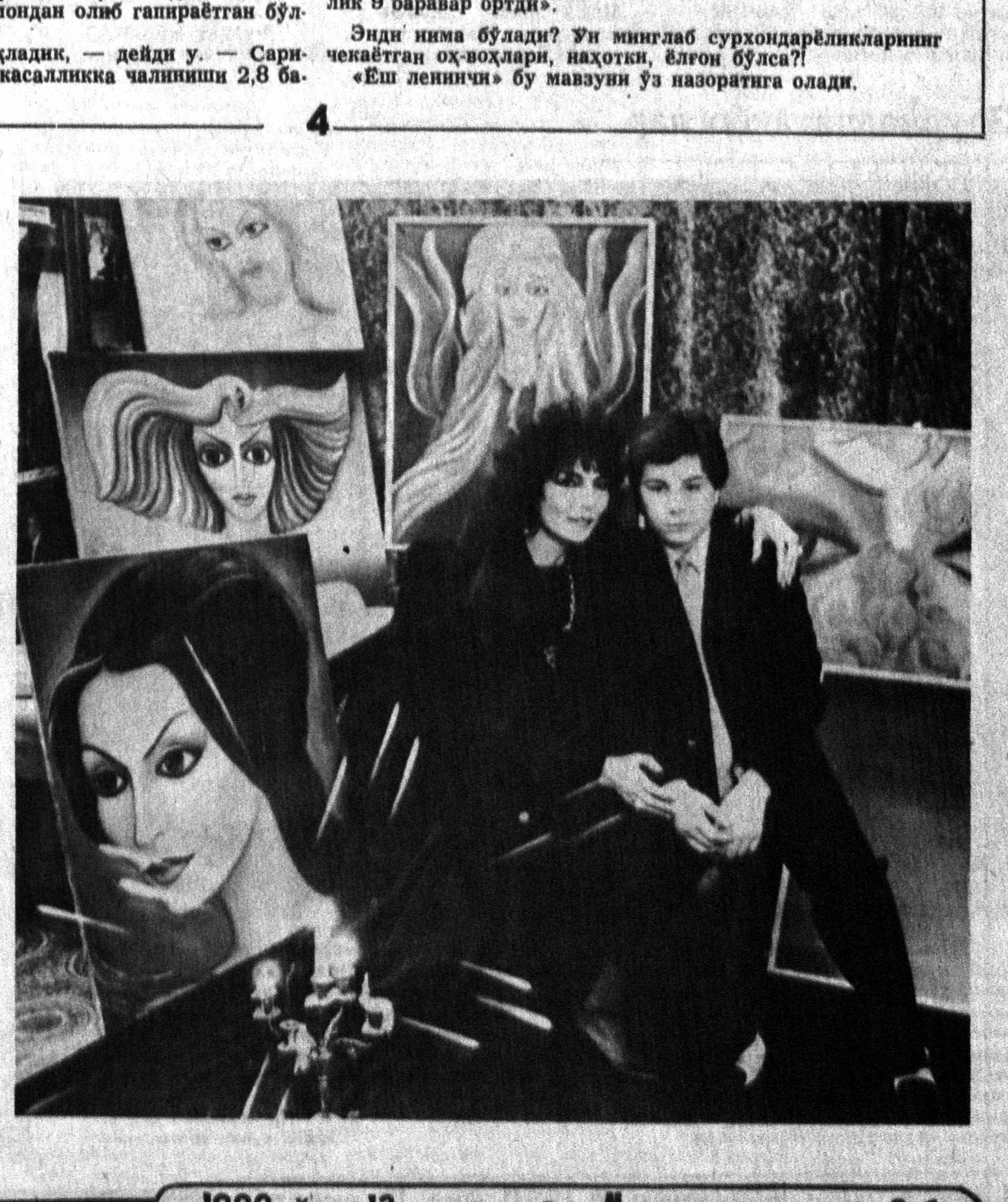
Ваҳоланки, у тарбия топган мактаб-интернат битирувчиларининг аксариятига тайёрлаб қўйилган йўл азалдан тайин — ногиронлар уйи.

Костя ўзи учун бошқа йўлни танлади. У Лесгафт номидаги Ленинград жисмоний тарбия институтига ўқишга киришга ҳозирлик кўраяпти. Яқинда бу ерда ногиронлар учун бўлим очилган. У тренер бўлмоқчи.

...Жуна Давиташвилини эса, яхши биласиз. Нозик, ўзига хос бу аёл мамлакатимиздагина эмас, чет элларда ҳам машҳур. Унинг тўғрисида фильмлар яратиляпти, китоблар ёзиляпти. Нима учунлигини ҳам яхши биласиз: қўл тегизмай қўл орқали уқалаб, бошқа одам организмига таъсир этиш қобилияти туфайли буларнинг ҳаммаси. Қизиғи шундаки, бу метод замирида қадимги Ассурия ва Шарқ табобатчилиги ётибди.

Кубанда, Ассурия қишлоғида туғилган Жуна кўп бор тақдир синовларига дуч келган. Аммо енгилмаган, ўзини қўлга ола билган, аввало ўзига ишонган. Энди унга ҳамма қойил қоляпти. Ҳам назмда, ҳам насрда, рангтасвирда ўзлигини намоён этиш, боз устига қўшиқ айтиш бир кишига осонми? Жуна ижоди табиатга, инсонга муҳаббат ва эътибор ҳислари билан суғорилгандир. Бу муҳаббат ва эътибор бизга ҳам юқса эди, кошки.

Ҳа, инсон очилмаган қўриқ. Энг муҳими, унга ишониш керак.

Суратларда: (чапда) Константин Кирица ва (ўнгда) Жуна Давиташвили ўғли Вахо билан устахонада.

ТАСС сурат хроникаси.

«КАМАЛАК»

дам олиш саҳифаси

«АСКАР ЭРТАГИ»

Ким билади ўша куни рота командири хизматга янги келган Лопуховга уйига қўнғироқ қилиб келиш учун рухсат берганида, балки бу воқеа содир бўлмасмиди?

Лопухов безовта бўлишига асос бор эди: у уйдан кетаётганида хотинининг кўзи ёришига оз қолганди. Шанба куни бўлса-да, командир рухсат бермади. Лопуховнинг руҳи тушиб кетганини кўрган ўртоғи уни кечқурун бир амаллаб казармадан чиқариб юборишга ваъда берди. Шундай қилиб, бир нотўғри иш бошқа хатони бошлаб келди: командирнинг ўзи йигитни Уставни бузишга мажбур қилган эди.

Лопухов кеч тушишини кутиб, чекиб ўтирганида анча хизмат қилиб қўйган «қария» Коцуба ундан тамаки сўраб қолади. Кейингисининг қўпол, менсимаган оҳанги Лопуховга ёқмайди ва у тамаким йўқ деб жавоб беради. Кечагина келган йигитнинг бунчалик довюраклигидан Коцуба ғазабланиб кетади ва Лопуховни бир хонага олиб кириб, роса уради. Бу ўша куни Лопуховнинг армияда биринчи калтак ейиши эди...

Кечқурун ўртоғининг ёрдами билан казармадан чиқиб кетган Лопухов уйига қўнғироқ қилиб, онасидан ўғил кўрганини эшитади. Ўзида йўқ хурсанд, казармага йўл олади.

Шу кеч Коцуба ўртоқларини тўплаб, бир қизникига боради. Аммо қиз уни ўз вақтида келмаганликда айблайди. Бугун дугоналари билан бошқа йигитларни «меҳмон» қилмоқчи эканликларини айтиб, Коцубани уйга қўймайди. У жаҳли чиқиб, йигитлар билан энди кетмоқчи бўлиб турганда, кутилган меҳмонлар келиб қолади. Бу ўзбекистонлик Рустам ва унинг ўртоқлари эди. Ҳали Коцубани қўймаётган қиз Рустамнинг бўйнига «Рустамчик», деб отилади. Меҳмонлар уйга кириб кетишади. Улар кетидан бир аскар ароқ кўтариб келиб қолади. Ўзи шундоқ ҳам жаҳли чиқиб турган Коцуба «босмачилар»ни ароқдан маҳрум қилмоқчи бўлади. Шу вақт уйдан Рустамлар чиқиб қолиб, қаттиқ муштлашиш бўлади. Оғир этиклар зарбидан ҳаммаёғи мўматалоқ бўлган Коцуба гуруҳи ароқни олиб, қочиб қолади.

Рустам эса ўз йигитлари билан казармага қайтади ва йўлда телефон қилиб келаётган Лопуховни кўриб қолади. Ҳали қўлининг кичиги босилмаган йигитлар унинг бир таъзирини бериб қўймоқчи бўлишади. Рустам кела солиб уни қулоқ чаккасига уриб юборади. Лопухов йиқилади. Уни роса тепкилашади. Охири Рустам уни турғизиб, ушлаб туришни буюради. Ва ўзи орқага тисарилиб, сакраб, тепади. Ўз ишларидан мамнун, қонга беланган йигитни шу аҳволда ташлаб, «жойи жаннатдан бўлсин, омин» деб кетишади.

Лопухов анчадан сўнг бир амаллаб казармага қайтаётганда маст-аласт Коцуба гуруҳига дуч келади.

— Эй, сиз салагалар ўзбошимчалик билан кечқурун айланишга чиқадиган бўлиб қолдиларингми? Ипларингизни жуда бўш қўйвордик, шекилли, — улар Лопуховни шундай қарши олишади. Коцуба уни урмоқчи бўлади. Бироқ кўкариб, шишиб кетган юзини кўргач, ниятидан қайтади ва ичишга мажбур этади. Лопухов ичмайман дегач, уни ўлдирмоқчи бўлишади. Йигит ичади ва эвазига «Коцуба бобомга раҳмат» деб айтишга мажбур бўлади. Қайтаётиб бир кунда бунчалик таҳқирланиш Лопуховга алам қилади. У хўрликдан йиғлаб юборади. Жаҳл устида хаёлига мудҳиш фикр келади: Коцубани ўлдиради! Шу хаёл билан кўприкда ётган тошни олиб, пастга, Коцубага улоқтиради. Тош бошқа йигитнинг бошига тегиб, у ҳалок бўлади...

Лопуховнинг уйга ёзган хатидан: «Мендан хавотир олманглар, ишларим яхши. Фақат ўғилларимни жуда соғиндим. Сизларни бирозгина ҳафа қилмоқчиман: айтиш мумкин бўлмаган сабабларга кўра, хизмат муддатим бир оз чўзиладиган бўлди».

Бор гап шу. Ёш режиссёр Зулфиқор Мусоқовнинг «Аскар эртаги» фильми кишида қизиқ таассурот қолдиради: «қариялар» энди келган йигитларга: «Эртага «дед» бўлсанг сен ҳам ювдирасан», деб майкаларини ювдиришлари. армия ҳаётининг баъзи юморга бой қувноқ воқеалари билан қўшилиб кетган-ки, туппа-тузук болаларнинг бунчалик ахлоқан паст кетишларига, ваҳшийликларига ишонгинг келмайди.

— Аммо бу ҳақиқат, — дейди ёнимда ўтирган йигит, — эътибор қилдингизми, Совет Армияси аскарларининг гапириши жиноятчиларнинг тилини эслатади. Агар ўзим хизмат қилмаганимда бу нарсаларга ишонмасдим.

Иқтидорли режиссёр Зулфиқор Мусоқов 1981 йил Тошкент Театр ва рассомлик санъати институтининг режиссёрлик факультетини тугатди. Бир ярим йил армияда хизмат қилди, кейин телевидениеда ишлади. Шу орада ўз маблағи эвазига суратга олган «Суд куни» фильми Чехословакиянинг Брно шаҳрида бўлиб ўтган фестивалда энг яхши фильм деб топилди ва бош соврин билан мукофотланди. Сўнгра З. Мусоқов 1989 йил олий режиссёрлик курсига ўқишга кирди. Оператор Талъат Мансуров билан ўқиш давомида «Қалдирғоч» фильмини суратга туширди. Фильм курс фестивалида 30 та картина орасида биринчи ўринни эгаллади. Кейинги курс иши «Аскар эртаги» бўлди.

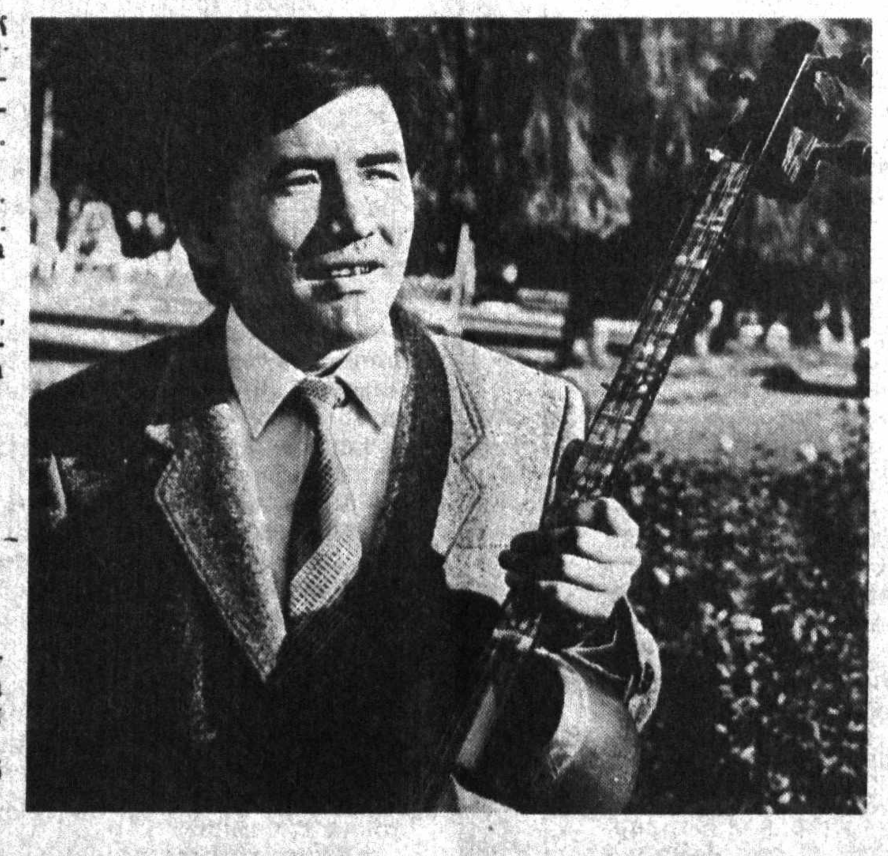
— Мен ички ишлар қўшинларида, қамоқхонада хизмат қилганман, — дейди З. Мусоқов. — Армия нима эканлигини ўша ердан жуда яхши биламан. Бу ҳақда мен кейин ҳам кўп ўйладим. «Аскар эртаги» ўз олдига бирор бир сиёсий мақсадни қўйгани йўқ. Армия ҳақидаги сўнгги вақтларда пайдо бўлаётган аксарият фильмлар у ердаги ахлоқсизлик, маънавий тубанликни кўрсатишга мойил. Бу нарсалар армияда йўқ, демоқчи эмасман. Бироқ, менимча кинонинг вазифаси бошқа — худди дин сингари кишиларга меҳр-шафқат, муҳаббат улашиш, инсонларни руҳан бойитиш, уларга инсон эканликларини эслатиб туриш. «Эртак» деганимизнинг ҳам боиси шунда. Фильм менинг шахсий ўйларим, уни Тошкентда бор-йўғи тўққиз кун, тўғрироғи тўққиз тунда суратга туширдик. Чунки кўрганингиздек асосий воқеа тунда содир бўлади. Ишимизнинг яна бир шарти — актёрлар, албатта, армияда хизмат қилган бўлишлари керак эди. Акс ҳолда, улар кераклн образларни яратиб бера олишмасди. Фурсатдан фойдаланиб, бизни маблағ билан таъминлаган Экспериментал кино санъати марказига раҳмат айтмоқчиман.

Айтгандай, Зулфиқор Мусоқовнинг бу иши Киев шаҳрида ўтган халқаро «Ёшлик» фестивалида энг яхши студия фильми, деб топилди.

Фурқат НЕЪМАТ,
«Ёш ленинчи» мухбири.

«КЕЛМАДИНГ...»

Ёшлар ижоди

Висол шу қадар йироқ бўлди. Ёрнинг васлига етишмоқ армон. Ошиқ нола қилади. Соғинч қалбни ўртайди. Кўзлар ёшга тўлади. Маъшуқадан дарак йўқ...

Тошларга забон битди. Аламлар тоғни титратди. Юрак қон бўлди. Маъшуқа келмайди...

Ошиқ куйлаяпти. Йўқ, йўқ у армонларини, дардини куйга соляпти. Тор эса титрайди...

Қушлар кўчиб кетди
қошимдан
Тушлар чўчиб кетди
ёшимдан
Хушлар учиб кетди
бошимдан
Келмадинг...

Кутмоқлик дардини кутганлар билади. Атрофимга қарайман. Ҳамма тошдай қотган. Кўзлар бир нуқтада. Хонанда уларни сеҳрлаб қўйгандек.

Хазонлар кўл бўлди
йиғлаб мен учун
Осонлар йўқ бўлди йиғлаб
мен учун
Армонлар кўп бўлди
йиғлаб мен учун
Келмадинг...

Турсунбой Парпиев ижро этган қўшиқларни шунчаки тинглаб бўлмайди. Беихтиёр хонанда бирла сеҳрли оламга шўнғийсиз. Куйинасиз, азоб чекасиз. Унинг дардига ошно бўласиз. Суюкли шоиримиз Омон Матжоннинг «Феруза» деб номланувчи шеърини хонанда куйга солганда шеър қайтадан туғилгандек бўлди.

Ҳофизаси кенг санъаткор тингловчи кўз ўнгида ўзга олам яратади. У эл дардини куйлайди, ташвишига шерик бўлади. Таъна тошларидан, маломатлардан, оёқ остидаги чоҳлардан чўчимайди.

Калтабин айрим шахслар бобомиз Бобур Мирзони босқинчи ёвузликда айблаган йилларга узоқ бўлгани йўқ. Улар бобомиз шаънига турли хил ёрлиқлар ёпиштирдилар, бўҳтон қилдилар. Турсунбой Парпиев эл дардини куйга солди:

Кўкракдан юракни узай
мен қандоқ,
Қандай юлиб ташлай
кишанлардан мен,
Ўғлин Бобур атаб эл ёқса
чироқ,
Қандай олиб ташлай
исмлардан мен.

(Н. Нарзуллаев шеъри).

Қобилиятни кўра-била туриб тан олмаслик ёмон. Тўғрироғи, калтабинликдан бошқа нарса эмас. Унинг қобилиятига уч-тўрт нафар айрим амал курсисидагилар эмас, халқ баҳо беради. Ишчи ёки колхозчи ёхуд зиёлилар ҳузуридами, қаерда концерт бермасин уни олқишлашади.

Турсунбой санъатдан йироқ оилада ўсмади. Унинг дадаси Ҳожибой Парпиев вилоятда кўзга кўринган ғижжакчилардан эди. Аммо ундаги иқтидорни дастлаб 8-синфда, Ленинск шаҳридаги 42-ўрта мактабда ўқиб юрган кезлари музика муаллими Абдужаббор Назиров илғади. Сўнг уни Андижон шаҳридаги Тўхтасин Жалилов номли мусиқа билим юртига олиб борди.

Санъат сўқмоғидаги қадамлар Турсунбойни Тошкент Давлат консерваторияси сари етаклади. Омади бор экан, уни «Ўзбек халқ чолғу асбоблари» факультетига қабул қилишди. Таниқли композитор Фаттоҳ Назаров, олим Мардон Насимов андижонлик йигитни эътибордан қочиришмади. Алоҳида машғулотлар олиб боришди. Устозлар сабоғи унга қўл келди. «Ўзбек халқ дирижёрлик бўлими» бўйича ҳам мутахассисликка эга бўлди. Қолаверса, 1983 йили консерваторияни «қизил» диплом билан тамомлади.

Ўша йиллари ёш хонанда шаънига аччиқ гаплар айтилди. Тўғрироғи, ихлосмандлар шундай дейишди:

— Сиз, таниқли санъаткор Шерали Жўраев йўлидан боряпсиз. Ўз овозингиз билан чиқинг!

Эътирозлар ҳақли эди. Турсунбой олий ўқув юртини тамомлагач, Андижон Давлат филармониясига ишга келди. Шерали Жўраев билан ҳамнафас бўлди. Унга шогирд тутинди.

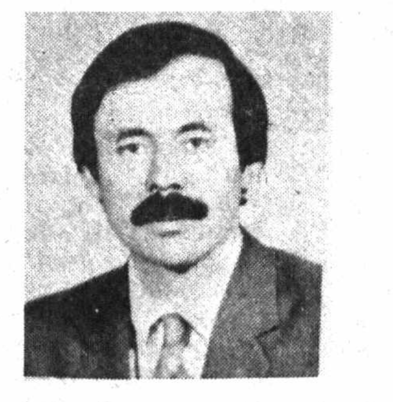
— Мен Шерали Жўраевдан жуда кўп нарса ўргандим, — таъкидлайди ёш хонанда, — қўшиқ айтиш, ашулада авжига чиқиш, хуллас у киши қўшиқчиликка йўл очиб бердилар.

Қанчалар аччиқ бўлмасин, танқид Турсунбойни ўз йўлини топишга ундади. Шубҳасиз, ўз қўшиқларини ўзга оҳангда ярата бошлади. Аммо овоз устоз овозига ўхшаса нима қилиш керак. Бу Шерали Жўраев санъатини такрорлаш дегани эмаску. Турсунбой кўп қийинчиликларга дуч келди...

Турсунбой Парпиев вилоятдаги Толибжон Содиқов номли махсус мусиқа мактабида муаллим бўлиб ишлайди. Қўшиқчиликда изланиш эса унга камолот йўлини очиб бераётир. Яқинда ижрочилик санъати учун вилоят комсомоли мукофотига сазовор бўлди.

Умидли ёш хонанданинг жумҳуриятимиз радиоси ва телевидениеси, ишчи, зиёли, ёшлар даврасидаги ҳар бир чиқиши илиқ кутиб келинаётир. Унинг «Феруза», «Эй, мен билган, билмаган дунё», «Баҳор васфи», «Гул зори келдим» каби қўшиқлари қалбингизда муҳрланиб қолади.

Фозилжон ШОДМОН,
«Ёш ленинчи» мухбири.
А. МИРЗАЖОНОВ суратга олган.

Салом ОСИМ 1955 йилда Афғонистоннинг Мимна шаҳрида туғилган. Касби — шифокор. У кўп йиллардан буён ўзбек ва дари тилларида шеърлар машқ қилади. Шоирнинг илк китоби «Янги очилган гуллар» номи билан 1987 йилда Қобулда чоп этилди. Қуйида унинг тўпламига кирган шеърларидан айримларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

ЭРКИНЛИК БАЗМИ

Соқиё карам айлаб мажлиси тарабни қур —
Мутрибо келиб сен ҳам соз хушнаво қил сур

Барча қайғулар йитти дилрабо хиром айла,
Силкитиб кокилларинг рақси дилрабога тур.

Сен ҳам эй санам, билгин шодумон ва эркинсан,
Эй кўнгул қувон энди ушбу яхши неъматдур.

Ушбу базм эркинлик берди бизга бу пайғом:
Бундан ўзга бўлмас давр ғам билан кишн ранжур.

Шоҳида зафар сенга очди гул юзин, Осим,
Қайғудан қутулдик, деб энди яхши даврон сур.

САВР ИНҚИЛОБИ

Бўлсин даво минг даҳр аро
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!
Бизларга сенсан нур баҳор
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!

Деҳқон сени ҳурмат қилар,
Ишчи йўлингга жон берар.
Сен ўлка дардига даво
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!

Таъбиз билан сенсан ғаним,
Сендан топар мардум
тиним.
Сен халқимизга матко
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!

Буздинг ғанимлар уйини
Қурдинг ғариблар тўйини.
Сен бизгасан оби бақо
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!

Савр ойининг биринчиси
Келди саодат элчиси
Сенсан бутун ҳожатраво
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!

То танда бўлса жонимиз,
Рангларда юрса қонимиз,
Сен бирла бизмиз ҳамнаво
Эй, инқилоб, эй, инқилоб!

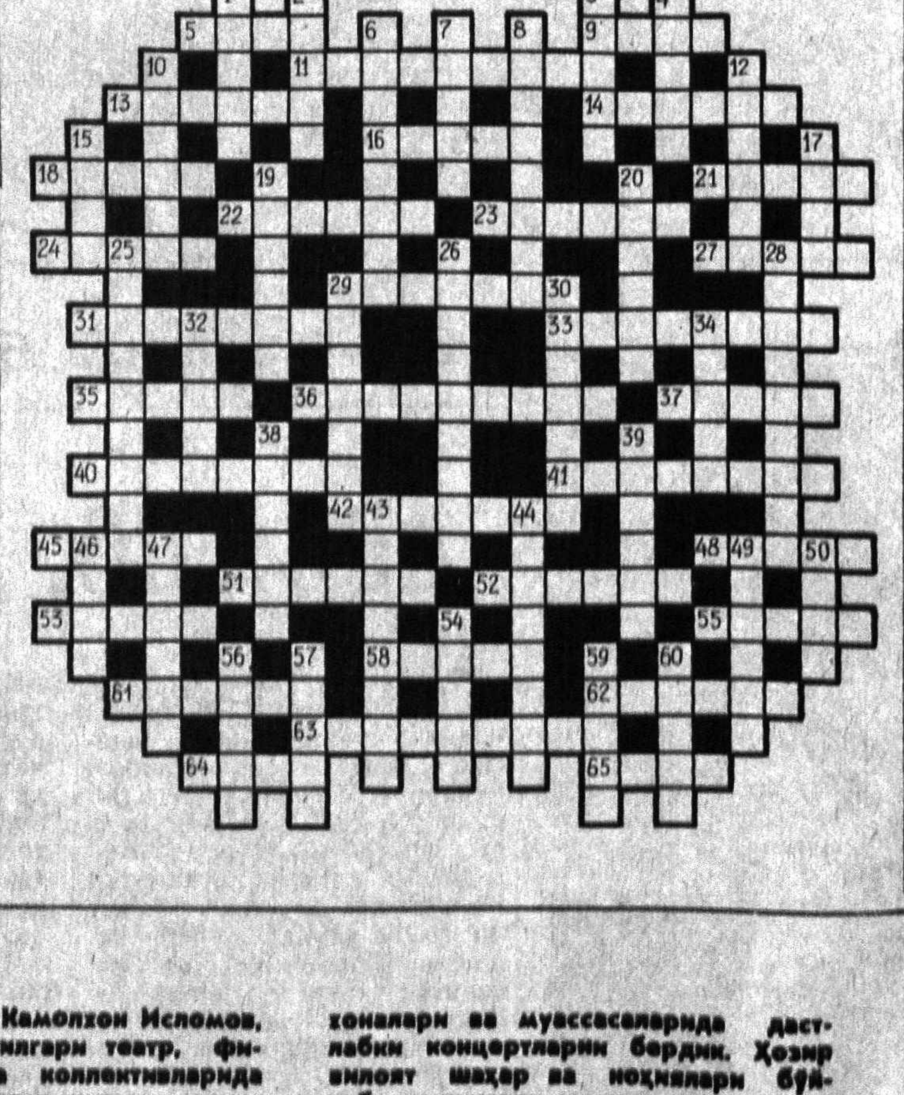
Салом ОСИМ.

КРОССВОРД * КРОССВОРД *

ЭНИГА: 5. Европадаги давлат пойтахти. 9. Сайёра. 11. Сўзсиз, имо-ишоралар билан кўрсатиладиган томоша. 13. Сайроқи қуш. 14. Химиявий элемент, оқ металл. 16. Геометрик шакл. 18. Саҳна рақси санъати тури. 21. Химиявий элемент, радиоактив металл. 22. Антил оролларидаги давлат пойтахти. 23. Нефть маҳсулоти. 24. Клавиатура ва ҳаво найчалари бўлган катта роялсимон музика асбоби. 27. Инертгаз. 29. Аёлларнинг енгсиз енгилкўйлаги. 31. Мактуб, хат, нома шаклидаги адабий асар. 33. Ҳарбий унвон. 35. Матонат, қатъият. 36. Узунлик ўлчов бирлиги. 37. Ҳазил сўз ўйини. 40. Япониядаги орол. 41. Турган жойни, йўналишни кўрсатувчи белги, нишон. 42. Косметик модда. 45. Оғирлик ўлчов бирлиги. 48. Ўлчов асбобларининг даража кўрсаткичи. 51. Сувоқчилик асбоби. 52. Олий лига футбол командаси. 53. Сайроқи қуш. 55. А. Қодирийнинг «Меҳробдан чаён» асарининг персонажи. 58. Ташқи резьба кесадиган асбоб. 61. Баланд бино. 62. Йўлларнинг картадаги чизиғи. 63. Тригонометрик функция графиги. 64. Наманган вилоятидаги шаҳар. 65. Мусулмонларда овқатланиш ман қилинган кунлар.

БУЙИГА: 1. Ирландия футбол ўйинчиси. 2. Халқ қўшиқлари жанри. 3. Тишнинг табиий қопламаси. 4. Франция пул бирлиги. 6. Дунёда энг катта илон. 7. Масса ўлчов бирлиги. 8. Ернинг тирик мавжудот тарқалган қисми. 10. Швейцариядаги шаҳар. 12. Африка шимолидаги давлат. 15. Африканинг экваториал қисмидаги давлат. 17. Жанубий Америкадаги давлат пойтахти. 19. Шахмат бўйича жаҳон экс-чемпиони. 20. Миллий чертма музика асбоби. 25. Эгри чизиқнинг бир тури. 26. Очилиб-ёпиладиган кузовли енгил автомобиль. 28. Ернинг физик хоссалари ҳақидаги фан. 29. Россиянинг жануби-ғарбидаги шаҳар. 30. Элементлар заррача. 32. Овланадиган балиқ. 34. Тарз, тариқа. 38. Геометрик шакл. 39. Азот кислотасининг тузи. 43. Сув остида нафас олиб сузишга имкон берадиган аппарат. 44. Осиёнинг жануби-ғарбидаги давлат. 46. Испания футбол командаси. 47. Қорақалпоғистондаги шаҳар. 49. Грузия шимолидаги шаҳар. 50. Россиядаги йирик дарёлардан бири. 54. Паст-баланд, йўлсиз жойда ўтказиладиган пойга. 56. Нурларнинг кесишган нуқтаси. 57. Косметика кулинарияда ишлатиладиган хамирсимон моддаларнинг номи. 59. Мусобақанинг бошланиш пайти. 60. Полиз экини.

Тузувчи: Шуҳрат МИРАҲМЕДОВ.

ТВ

14 ЯНВАРЬ — ЯКШАНБА

● **ЎзТВ I**

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий ахборот. 10.00 «Сиз севган қаҳрамонлар». Кинокўрсатув. 10.55 «Маҳаллада дув-дув гап». Бадиий фильм («Ўзбекфильм»). 12.15 Мактаб ўқувчилари учун «Қувноқ стартлар». 13.15 «Фильмотека жавонларидан». Киноконцерт. 14.15 «Касблар ҳақида ҳикоялар». 14.50 Реклама.

* * *

17.55 Кўрсатувлар программаси. 18.00 «Қирол ва қовунлар». Мультфильм. 18.15 Мактаб ўқувчилари учун. «Қўшиғим, жон қўшиғим». 19.00 «Цирк! Цирк! Цирк!» 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.50 «Ўзбек тилини ўрганамиз». 20.20 «ЎзССР Ички ишлар министрлиги хабар қилади». 20.30 «Ахборот». 20.50 «Янги йил оқшомида». Янги йил мусиқий программаси. 21.30 Москва. «7 кун». 22.30 «Янги йил оқшомида». Янги йил мусиқий программаси (давоми). 23.50 Кўрсатувлар программаси.

ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

9.00 «Сапеда» Мусиқий ахборот. 10.05 «Ҳар бир кишига ва барчага». Реклама. 10.15 «Қорбобо Болалар жамғармаси ҳузурида меҳмонда». 11.25 «Сентябрдаги отпуск». Бадиий фильм. 2-серия.

* * * *

17.35 Кўрсатувлар программаси. 17.40 «Тяпа, мен сени кутиб тураман». Телефильм. 18.25 «Сентябрдаги отпуск». Бадиий фильм. 2-серия. 19.30 «Телетомошабин ҳамроҳи». 20.00 Информацион программа (тожик ва рус тилларида). 20.30 «Тоғлар куйи». Кинолавҳа. 20.40 «Муколама». Тожикистон ССР халқ артисти Марям Исоева. 21.30 Москва. «7 кун». 22.30 «Шарқ юлдузлари».

● **МТ I**

15.05 «Мусиқий киоск». 15.35 «Саломатлик». 16.20 «Қишлоқ янгиликлари» панорамаси. 17.35 Болалар ахборот-публицистик программаси. 19.00 Таллинн шаҳар «Лейгарид» фольклор ансамблининг концерти.

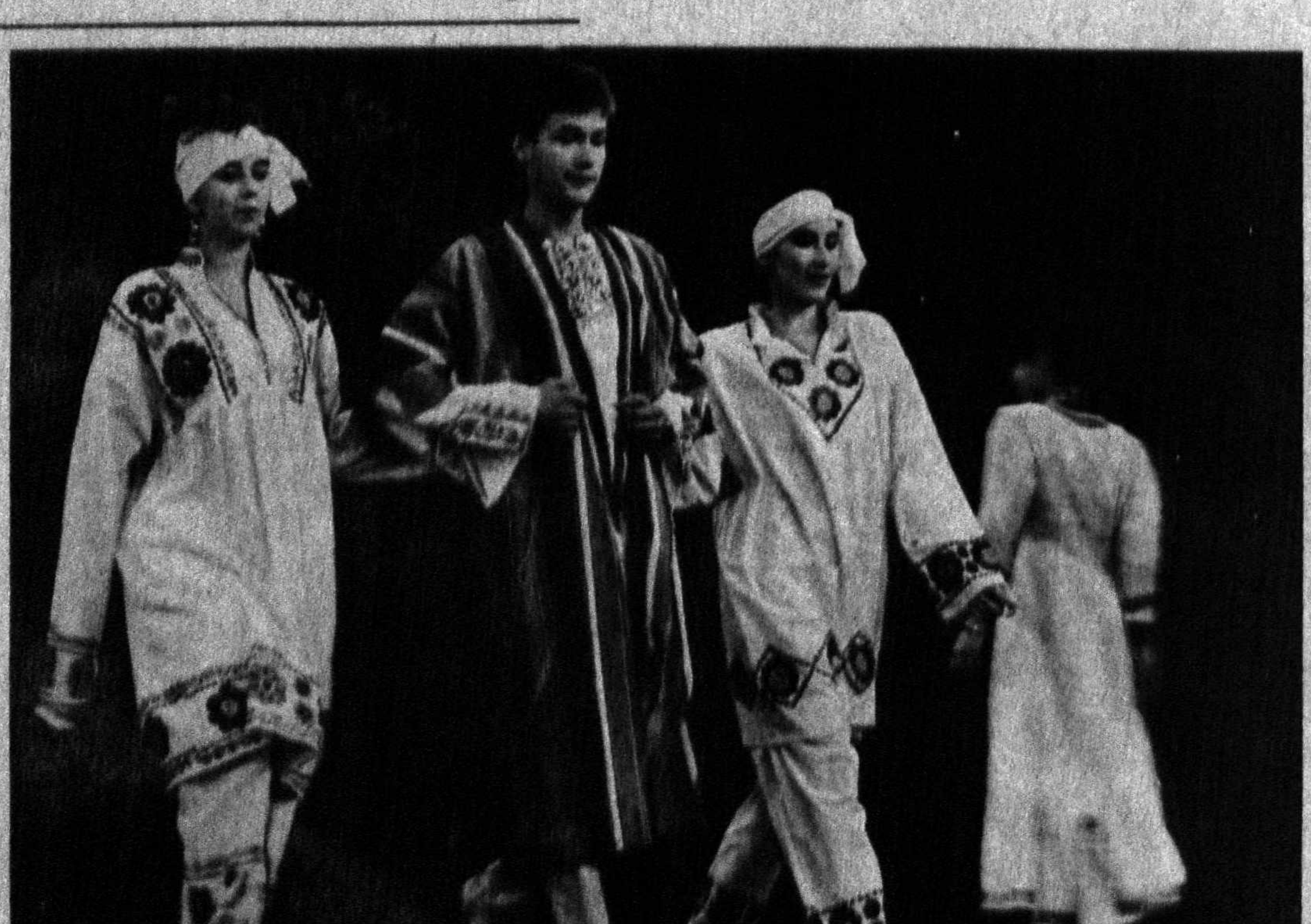
Якшанба кинозали

19.25 «Оддий хафвли саргузашт». Мультфильм премьераси («Арманфильм»). 19.55 «Инсонни излаяпман». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия). 21.30 «7 кун». 22.30 «Мангулик ҳақида ўйлар». 22.45 «Қани эди, ўтмишга қайрилиб боқолсак...» А. А. Яблочкина номли актёрлар Марказий уйидаги театр учрашувлари ҳақида кўрсатув-хотира (60-йилларда ёзиб олинган).

● **МТ II**

8.30 Зарядкага сафланинг! 8.45 Мультфильмлар: «Простоквашинолик учовлон», «Простоквашинодаги таътиллар». 9.20 «Эски қарзлар». Бадиий фильм, субтитр билан (М. Горький номли киностудия). 10.45 «Гэсэр қалби». Н. Балданонинг драмаси ва бурят достони мотивлари асосида телевизион спектакль. Читадан кўрсатилади. 12.00 «Саёҳатчилар клуби». (сурдо таржимаси билан). 13.00 «Оила». Телевизион журнал. 14.20 «Рус қирғоғи, олис қирғоқда». Амурда гидроузел тармоқлари қурилишининг оқибатлари ҳақида ҳужжатли фильм премьераси. «Она замин ташвишида» туркумидан (Узоқ Шарқ кинохроника студияси). 14.40 «Иллюзион аттракцион». 15.00 Эфирда — «Совет Россияси» видеоканали. 17.30 «Планета». Халқаро программа. 18.30 Чанғи спорти. Жаҳон кубоги. 30 км. Эркаклар. Крилатскоедан кўрсатилади. 20.00 «Доктор Сарчук. Даволашнинг янги усуллари». «Спорт ҳамма учун» туркумидан. 20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Сирли гиппопотам». 1-қисм. 20.45 «Пи» белгиси билан» кўрсатуви саҳифаларида. «Смоленск тарихи. Княгиня Танишева билан уч учрашув». 21.30 «7 кун». 22.30 «Иллюзион». Италья киносанъати тарихидан. «Тун». Бадиий фильм.

Замонавий либослар

Душанбедаги аҳолига маиший хизмат кўрсатиш нозирлиги рассомлари томошабинлар ҳукмига куз ва қиш мавсумига мўлжалланган кийим-кечак намуналарини ҳавола этишди. Жумҳурият аҳолиси бундай миллий замонавий либосларни шаҳар ва қишлоқ ательеларига буюртма беришлари мумкин. Шу мақсадда маҳаллий маиший хизмат уйларига янги модель нусхалари, методик қўлланмалар жўнатилади.

Душанбедаги моделлар уйи биноси қурилиши ҳам инқозига етказилмоқда. Рассомлар миллий кийим-кечакларни намойиш қилиш мақсадида ўзларининг театрини ташкил этишни ҳам режалаштирмоқдалар.

СУРАТДА: «Борбад» услубидаги замонавий миллий кийим-кечак янгиликлари.

С. ЖУКОВ сурати.
ТАСС сурат хроникаси.

ХУМДАГИ ХАЗИНА

Самарқанддан унча узоқ бўлмаган Оқдарё ноҳиясидаги «Гулистон» колхозида ўн тўрт ёшли Шакара Эгамбердиева мис тангалар билан тўлдирилган бронза хум топиб олди. Ўқувчи қиз уни чоғроқ тепаликни кесиб ўтган жарликдан топди.

Хумда уч мингтадан кўпроқ танга бор экан. Уларнинг кичик бир қисмигина ўрганилганида бу тангалар Суға ва Кушанда, Самарқанд ва Иштихонда, Кармана ва Бухорода зарб этилганлиги маълум бўлди. Бу ерда Тожикистоннинг Гарм шаҳридан, Илоқ, Тункет, қадимий Тошкент воҳаси — Шошдан келтирилган тангалар бор.

— Бизнинг регионимизда пул яширилган кўпгина хазиналар аввал ҳам топилган эди, — дейди Ўзбекистон ССР Фанлар академияси археология институтининг илмий ходими Б. Кочнев. — Лекин улар одатда битта ҳукмдорга тегишли бўларди. Бу гал эса турли шоҳлар ва беклар сулолаларининг пуллари топилди. Ана шу хазинага қараб қадимий Самарқандга деярли бутун Ўрта Осиёдан пуллар келиб турган.

Маданият янгиликлари

Имтиҳонга тайёргарлик

Андижон шаҳридаги 3-маданият уйи ҳузурида ташкил қилинган «Бобур» ансамбли иштирокчилари фольклор дурдоналарини зарралаб тўплашни, унутилиб кетган расм-русум ва маросимларни тиклашни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйганлар.

Ҳозир пенсияда бўлган артистлар, композиторлар ва балетмейстерлар бу ансамблни ташкил қилишда ташаббус кўрсатдилар. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Шарофатхон Аҳмедова, созандалар ва артистлар Мирзажон Типпаев, Мўминжон Бакиров, Камолхон Исломов, Садир Янгибоев илгари театр, филармония, музика коллективларида ишлаган пенсионерларнингина эмас, шу билан бирга ёшларни ҳам ўз атрофларига тўпладилар.

Ансамбль репертуаридан Навоий, Бобур, Машраб, Муқимий, Фурқат Ҳамза ва ҳозирги ўзбек муаллифларининг шеърларига ёзилган қўшиқлар ўрин олган. Бу ерда халқ куй ва қўшиқларини ҳам эшитиш мумкин.

— Коллективимизда ўттиздан зиёд собиқ профессионал артистлар, шунингдек, истеъдодли ёш ижрочилар бор, — дейди ансамблнинг бадиий раҳбари Р. Шокиров. — Биз ҳозирнинг ўзидаёқ Андижон корхоналари ва муассасаларида дастлабки концертларни бердик. Ҳозир вилоят шаҳар ва ноҳиялари бўйлаб, шунингдек, ундан ташқарига катта гастроль сафарига тайёрланяпмиз. Одамларни, айниқса, қишлоқ аҳлини ўз санъатимиз билан мамнун этамиз, деб умид қиламиз. Биз учун эса бу гастроль ўзига хос имтиҳон, ёшлар маҳорати ва профессионал даражасининг синови бўлади. Бундан ташқари сафар чоғида биз ўз репертуаримизни қишлоқлар хотирасида ҳали кўплаб сақланиб келаётган қадимий халқ қўшиқлари ва рақслари билан бойитишдан умидвормиз.

К. НИЗОМОВ,
ЎзТАГ мухбири.

«Ёш ленинчи»

МАКОНИМИЗ:
700083 ТОШКЕНТ
ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ
ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА—32-56-58,
ХАТЛАР БЎЛИМИ— 32-54-65.
Газетамиз якшанба ва душанбадан ташқари, ҳар куни чиқади.
Тиражи 509195 нусха
ИНДЕКС: 64607
ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ НАШРИЁТИНИНГ МЕҲНАТ ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ОРДЕНЛИ БОСМАХОНАСИ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Д. — 2310.
Р—03030.

Муҳаррир ўринбосари Қулман ОЧИЛ.